

УНИВЕРЗИТЕТ
114 677

WWW.UNILIB.RS

S R Đ

God. IV.

Dubrovnik, 31. Januara 1905.

Br. 1. i 2.

MOTIVI IZ DUBROVNIKA.

1.

SVETI JAKOV.

(O sutonu.)

— Petar Nusić. —

U raskošju zelenila bujna
Bezdan stršiš na padežu brda,
Gdje te mōra šika pjesma nujna
I zvonova klepet s paše krda.

Zadna ždraka, što je sunce šine,
Plamom sievne na prozoru tvome,
A tih lahor u hvojke se vine
I zaŋiha ņežno kitne pōme.

Proz sumračje iz daleče cikne
Sitan zujak sa crkvice zvonca,
A u duši blaga sjeta nikne,
Kojoj nigda ne bi rāda konca.

Лука Селовић
БЕОГРАД

Luka Selović
BEOGRAD

„Đ E D O V O“.

Sličica sa dubrovačkoga sela.

— Kristo P. Dominković. —

Ove godine uđrilo neko čudo od zime, te svatko kaže da je ne pamti take. Ja izišô u selo do kuma¹⁾ Ivana, negde pri samu večer. U ogništu plamti jak ogañ kô da će brava da peku. Kum Ivan sjedi u prikrajku uz ogañ, umotan u struku i kabanicu. Pružio noge prama ogñu, izvija dimom iz čibuka, pa samo kad i kad okrene dlane da grije, otore rukama i opet prihvaća za čibuk. Star je čovjek, te ni sam sigurno ne zna koliko mu je godina; ali po onom, što on i drugi iz sela kazuju, svakako mu je oko devedeset, jã jednu mañe, jã jednu više. Sijed vam je to čovjek, bijel kô ovca. Osredñe visine, širok, malo pognut; a pod gustim obrvama sijaju mu dva čista oka, da se lijepo u nima odrazuje plamen ogña te gori na poprištu. Držaña je nekako slaba, jer su ga godine oslabile; ali je jak svjetom. Mnogo je živio, pa je mnogo vidio i naučio. „Što se više žive, više se i zna“, kazivao je kum Ivan. — Ostali ukućani sjede oko ogña, pa se svaki čas po neko digne, navaľuje graña i ejepanica, te dunuv što jaće mođe, za čas istjera jak plamen, a on ih grije i svijetli im.

Snijeg evo od sinoć neprestano siple, pa kad dune jak vjetar, premeće i izvija nime po zraku, zavaľuje ćoškovice i ostavlja ga u zavjetrini. Kad i kad zavije ním kroz malene rupe među crijepom, te ga natjeruje u ognište; a sitne pahulice zasvijetle suproć plamenu kô sitan biser.

— Dobra vam večer! nazovem, kad uľegoh u ognište stresnuv sobom od jake zime.

— Dobro ti i Bog dô! ozovu svi, a žene i djeca digoše se da mi mjesto načine.

— Kud si sinko izlazio po ovom božijem vremenu, da putem pogineš!? pita me kum Ivan iznenađen mojim dolaskom — Hoćeš li malo rakije? — Donesi mu odmah rakije! vikne brzo na nevjestu, i ne čekajuć, hoću li mu odgovoriti.

¹⁾ U Župi dubrovačkoj nazivľu kumom i onoga, ko im baš i nije kum. To je običan naziv kod mnogijeh, mješte naziva: prijateľu!

— Da ti pravo rečem, kume Ivane, — prihvatim ja, — evo ove godine udrila jaka zima, pa ti pô grada uhvatila nâkva bolest. Ja promislih, da mi je najbolje da izadem na selo, pa da se pečem pri ogñu. Sve mi se čini, da je to najbolja stvar.

— Ne moj mislit da ti ta nema mjesta; odobri mi kum Ivan i počasti me rakijom.

Ja sjedem do ñega i grijem ruke prama ogñu.

— Baš, kume Ivane, htjedoh te nekoliko puta da upitam, pa sve zaboravljam. Bi li mi, kumane, pričao, zašto ona dva dôca u strani više Markove kuće zovu „Dedovo“? upitam ja, kad se dobro ugrijah, te smo do tada premetli nekoliko razgovora.

Kum Ivan me pogleda nekako čudno, krene se s mjesta, a sisom čibuka pređe preko oba brka. Svrne opet pogled s mene, i kad ga boļe pogledah, činilo mi se kao da se osmjehuje. Čudan mi je izgledao taj osmijeh: osmijeh tuge i jada, prezira i srğbe. Bilo mi je gotovo žao što sam ga išta i pitao. Sjedi on tako nepomičan, a ja ga samo gledam.

— Čuješ sinko! . . . . . okrene se u neke da mi priča. Eto si mi spomenuo „Dedovo“, a meni ono dođe češće na pamet, a da mi ga nitko ni ne spomene. Pa, kad se sjetim, sve sobom mislim: Bože! . . . O Bože! . . . i opet zastane, pa sve nešto misli. Ja stanuo da ga slušam, pa kad vidjeh gdje polako glavom maše, opet mi je bilo žao što ga pitah.

— Prošla su, sinko, vremena kad je ono Bog pomagô; nastavi on daļe. Ee, u onaj zeman nije se brat s bratom svadô i dijelio, nije kum kuma po sudu gonio, jedan drugomu o zlu ne mislio; pa nije bilo ni ovog novoga zla od partita*); a po ñima rijet' bi, da je najviše zla na svijet izašlo. Teško li će Bogu odgovarat, ko je ovo zlo među nas zametnuo! Drukčije se onda živjelo, drukčije sudilo! . . . . . i opet prestane kum Ivan da mi priča, a ja ga u čudu gledam i ne razumijem ga.

— Vidiš, sinko, ona dva dôca; počne opet. Jedan je bio pok. Lukana M., a drugi pok. Matije K. Lukan i Matija nijesu se nekako mogli, pa su se uklañali jedan drugoga. Znali smo svi u selu da se oni među sobom ne mogu, ali ih nijesmo htjeli da mirimo, jer baš nije jedan drugomu ništa zla činio; a

*) Stranaka.

www.uo pet smo se bojali, da ih na taj način gore ne svadimo. Ali davo ni ore ni kopa, već o zlu misli. . . . Bilo ti je to u moj prvi kraj mladosti, negde u sami početak premaleća. Spominjem se evo kao sad. Taman subota subotom, a Lukan kopa na svom dôcu sa pok. Šćepanom Vlahovim. — Bože moj, eto svi pokojni! — Isti dan okopavô je Matija lozu na svom dôcu kraj Lukanova, sa još dva druga. Baš pri samo podne uhvati se nešto Matija sa Šćepanom. Da me ubiješ, ne znam zašto. Svakako znam da su se riječima izgrdili, i na tomu je svršilo. Kad sa matice udre podne, sadu svi u selo na objed. Po objedu izade Matija opet na radnu, kad mu na dôcu sva loza isječena i iskrčna. Ko jest? ko nije? Nitko do Lukana M. Kad Matija vide štetu vrne se odmah u selo, te pode ravno u seoskog kneza.

— Gdje si kneže? više Matija s vrata avlije.

— Jesi li ti to Matija? odvikuje knez.

— Evo me kneže, da ti tužim onoga moga krvnika Lukana; počne Matija kad ulegne u kuću i sastane se knezom.

— Da nije kakvo zlo među vas palo? pita knez.

— Ma evo kneže, vrag mu nije dao mirovati, već mi nagrdi danas lozu ovdje gore na dôcu više Markove kuće. Uhvatio se nešto ja sa Šćepanom Vlahovim, a on mi, ugursus, polomi svu lozu; kô da ja, znaš, promislim da mi je Šćepan to učinio.

— Znaš, koja je!? odgovori knez. Kad je baš taki päs, a ti hajde odma u dum M.; kaži mu što je, pa ćemo mu sutra suditi pred crkvom.

Matija ne odgovori riječi, nego ode.

Osvane nedjela. Zvonilo na matici, pa već zvono počelo da prikleniva; znak da će brzo početi služba božija. Pred crkvom knez iz svakog sela, narod i među njima dum M. Svi čekaju kad će doći Lukan da mu sude, jer je on nagrdio Matiji lozu i niko drugi. Odavna su oni u zavadi. Taman zvono počelo da prikleniva po treći put, a Lukan se ukaže. Brzo ga ugledaju, ali svi stoje mirno, i čekaju ga dok stigne.

— Ovamo Lukane! vikne na njega knez, prije nego im je Lukan mogao i nazvati Boga.

Lukan ide ravno knezu, a ne zna što je.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

— Zar 'nako Lukane nagrdi jučer lozu Matiji. Zar se ni-
jesi mogao proći toga zla. Danas ti za to sudimo, i nosićeš
mòru') oko crkve.

Lukan stane čas kô nijem pa nešto misli; dok od jednom
ne poleti rukom na noževe za silajem, i bilo bi krvi da ne sko-
čiše drugi.

— Ajä, Lukane! kaže mu dum M. Ko drugomu zlo čini
vaļa mu suditi. Ti isječe jučer Matiji lozu, a danas ćeš nositi
mòru oko crkve. Grijeh treba okajati.

— Nijesam pope, Bog mi je svjedok! Nijesam pope, oči-
ńeg mi vida. Nijesam dum.....

— Stan'! ne kuni se krivo i ne griješi duše; prekide ga
dum M. osornim glasom.

Lukan umukne, prigne tiho glavu i stoji miran, nepomi-
čan. Donesoše mòru, vezaše mu je o vrat, te on s ńome tri
puta obide crkvu. Kazna je svršena. Kad mu skinuše mòru,
ne reče ni riječi, već kao nijem tiho otide.

Od toga doba Lukan nije nikako zalazio među svijet.
Nije ni u crkvu dolazio da svijet izbjegne. Zamisli samo, kako
mu je bilo pri duši! Obilazio s mòrom crkvu. Sramota! Svijet
ga kaže prstom a roditeli prijete ńime djeci. Rijetko ga ļudi
vide, a on im se rjede ukazuje. Jedino svake subote o podne
izlazio je iz kuće. Gledajuć u zemļu i ne pozdravļajuć nikoga
preletio bi preko sela, te bi otišao ravno na svoj dolac vrh
Markove kuće. Tu je svaki put ostajao neko vrijeme kô oka-
meńen i samo gledao u Matijin dolac. Kažu ļudi, te su ga sa
strane gledali, da je i plakao. Sva su tri sela znala, da Lukan
svake subote o podne izlazi na dolac. Mnogi kažu: kaje gri-
jeh; mnogi: ko zna, da nije pravedan; a neki misle da je še-
nuo s pameću.

Bježe godine kô potok niza stranu. Prošlo je evo punih
četdeset godina, od kako je Lukan obilazio crkvu mòrom, a
svake subote jednako izlazi na dolac. Posijedio je od starosti,
te ga u selu zovu „ded Lukan“. Jedva ide, ali ne propušta ni
jedne subote. — Jedne nedjeļe zovne dum M. — sijed i star i

') Teški kamen, na jednom mjestu šupaļ sa strane na stranu, te bi ga za
kaznu objesili o vrat onome, te je na to bio suden.

on — seoske knezove, da mu se nađu pred crkvom kad zvono javi službu božiju. Dodu knezovi, dode narod, a niko ne zna što je. Počelo zvono da prikleniva a dum M. izade iz crkve, nekako sjetan. Videlo se odmah, da tu nije bez neke.

— Mir božiji s vama! počne dum M., gledajući čas u narod čas u crnu zemlju. — Čuj puče i narode! nastavi tad tužno. Veliki grijeh sagriješismo Bogu i Lukanu M. Eto sinoć umrije Šćepan Vlahov. Ja ga izmirih s Bogom, a on mi ispovide, da je on u onaj vakat isjekô lozu Matiji a ne Lukan M. Kazao mi je da vam to javim, i da pitam prošteće u néga i u vas. Nego ljudi slušajte što ćemo činiti. Poslije svete službe božije poču ja i sva tri kneza do đeda Lukana, da mu pitamo prošteće. A da mu u nekoliko namirimo muku i štetu, što je radi nas pretrpio, neka mu svako selo plati po deset talijerâ, a ja éu evo sam deset, jer sam najviše dušu ogriješio, te mu nijesam povjerovao kad mi se pravedan kleo. A ona nesretna dva dôca, koji su uzrok svemu ovome, zvaćemo „Đedovo“; da se uvijek spomiće, kako je ded Lukan pravedan trpio.

— Evo sinko! svrši mi kum Ivan da priča; ovo ti je uzrok, zašto ona dva dôca u strani više Markove kuće zovemo „Đedovo“. Eto, kako se je onda živjelo i sudilo; a danas?...

— A danas!?... promislim u sebi, ne odgovoriv mu ni riječi, jer sam u pitaću našao i odgovor.

POKORA.

Lakrdija u tri prizora.

Piše L. Z.

Lica koja ulaze:

Bajo iz Popovića¹⁾.

Meštar²⁾ Pero crevlar.

Otac³⁾ Gabro Malobraćanin³⁾.

Mare prislužnica⁴⁾.

Fra Ivan Lajik⁵⁾.

Događa se u Cavtatu.

PRIZOR I.

Bajo i meštar Pero.

(Meštar Pero za crevlarском klupicom radi u svojoj butizi).

Bajo. Pomoz' Bog⁷⁾, meštre Pero!

Meštar Pero. Daj Bog dobro⁷⁾, Bajo, a za vele?⁸⁾

Bajo. Evo i ja šlegô u *Male Kolače*⁹⁾ za posô,

¹⁾ Selo u Konavlima. Bajo govori hercegovački kako svi konavljani, a ostala lica dubrovačkim dijalektom, ali čisto bez tuđe primjese.

²⁾ Redovnicima latinske crkve u Dubrovniku pridjevao se počasni naslov *otac*, i kad bi dolazili u prošnju po kućam a ne bi im se ništa udijelilo, javilo bi im se s prozora: „Praštaj, oče!“ To se još čuje po starijem kućama Dubrovačkim, a inače preteo je mah naziv talijanski „Padre“.

³⁾ U Dubrovniku su redovnici sv. Frana (Frañevci) Malobraćani, a njihov red Mala Braća (Minori osservanti, frati minori) pa i njihov manastir i crkva zove se Mala Braća.

⁴⁾ *Lajik* je fratar, ali ne sveštenik, i obično mu se imenu pridava *fra*, što je pokraćeno od *frate* (fratar). On služi po manastiru i radi, a jednako je odjeven kao i misnik. Mjesto *otac* ili *padre* i misniku se pridava pred ime *fra*. *Lajik* je čovjek od puka (grčka riječ) kao neznalica prama kleriku (jednako grčka riječ) odabranom za učenje i sveštenstvo.

⁵⁾ *Meštar* je talij. riječ *maestro*, koja se pridava zanatlijama (u ostalom narodu *majstor*) i radnicima, pa i učiteljima.

⁶⁾ *Prislužnica* je nestalna službenica, koja iz doma priskoči u koga da služi, pa poslije rada vraća se kući.

⁷⁾ *Pomoz' Bog* i *I omagaj Bog*, pa *Daj Bog dobro* lijepi su narodni pozdravi i otpozdravi, koje hoće današnje *Hvalen Jezus* i *Vazda buđi*, i još koješta, da istisne.

⁸⁾ Pita je li došô za velik, glavan posô.

⁹⁾ *Male Kolače* Konavljani zovu *Cavtat*, a *Velike grad* (Dubrovnik).

WWW.UNILIB Meštar Pero. Pa jesi li ga opravio?

Bajo. Opravio? Kami, meštre Pero! Eto je već ručanje doba¹⁾, a neka gospoda još spavaju; da su malo veća gospoda, ne bi se nigda ni ustali,

Meštar Pero. Ha, ha, ha! Imaš razlog, Bajo, baš je tako! A koga si iskô?

Bajo. Išo sam naj prije u Gospara²⁾ Antuna, pa još spava.

Meštar Pero. Bićeš ti uranio u kokote³⁾.

Bajo. Kakve kokote, bolan; tu malo prije. — Pa sam onda zakucô u gospara Iva.

Meštar Pero. Pa?

Bajo. Rekoše mi da je jutros rano umakô iz kuće; a kad sam drugi put svrnuo, kazaše mi da se još nije vratio, nego me uputiše da vidim je li na sudu!

Meštar Pero. Pa jesi li hodio na sud?

Bajo. Jesam, kako ne; pa ga ni tu ne bješe. Gdje se zabio, jadi ga negovi znali!

Meštar Pero. Biće gdjegod, moj Bajo! Bojim se, hoćeš li ti danas trsit tvoj posô.

Bajo. Kako da nešto ti znaš ili se domišlaš, gdje je Gospar Ivo!

Meštar Pero. Otkud⁴⁾ jadan, ne znam ja ništa niti se domišlam, nego ti onako govorim.

Bajo. Ma bogati, meštre Pero, ako što znaš, kaži mi, da ne dangubim.

Meštar Pero. Znam nešto, nije fajde kriti; ali ne mogu ti se nikako izdat, jer je stvar tajna.

Bajo. Ma bogati!

Meštar Pero. Eh, tako ti je to!

Bajo. Ako ikako možeš, moj meštre Pero, kaži mi, bogati; ne će po meni obaznat ni crna zemlja.

¹⁾ Ručanje je doba po jutru, po prilici od 8-9 urâ.

²⁾ Gospar (pokrâćeno od gospodar) zvao se prije samo vlastelin Dubrovački. Sad se to ime pridava svakomu kome pristoji ime gospodin.

³⁾ U cik zore kad zapjevaju pjeveci.

⁴⁾ Otkud je ovdje negacija kao nikako, nipošto.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
С
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Лука Целовић
БЕОГРАД
Luka Celović
БЕОГРАД

Meštar Pero. Ma davaš li mi pošteni riječ, da će ostat među nama što ti rečem.

Bajo. Evo ti tvrde moje riječi, pa da' Bog da se doma živ ne vratio, ako ikome kazô što mi prišapneš.

Meštar Pero Kad je tako, daj mi ruku (rukuju se); aha, dobro da! A sad hodi amo (vodi ga na vrata od butige). Vidiš li crkvu i manastir fratarski?

Bajo. Kako ne vidim, eto ih tu.

Meštar Pero. A vidiš li zvonik i oni mir put Roka¹⁾?

Bajo. Da Bog dâ!²⁾

Meštar Pero. A vidiš li vrt fratarski i onoga čovjeka što kopa u docu?

Bajo. Eno ga nã; sad je zamahô motikom.

Meštar Pero. E dobro! Ono ti je gospar Ivo.

Bajo. A jadan meštre Pero, ne budi lud; on da kopa!

Meštar Pero. E on baš glavom.

Bajo. Pa zašto kopa?

Meštar Pero. Tako mu je naredeno, i to za vas dan, od zraka do mraka.

Bajo. Pa ko mu je to naredio?

Meštar Pero. Otac duhovni, kad ga je ispovidio.

Bajo. Ma kumim te ledom; i to kopa za pokoru?

Meštar Pero. Za pokoru.

Bajo. Ala je gospar Ivo nešto debelo skrivio, kad mu je ispovjednik taku pokoru nametnuo!

Meštar Pero. Ne može se, kako znaš, obaznat od ispovjednika što je grešnik skrivio; pa to su njihovi posli.

Bajo. Eto ih tamo, ali kako ću ja bogati, sad; denu mi kaži, po Bogu brate!?

Meštar Pero (vraćajući se za radničku klupicu). Eto vidiš da si zaludu došô u Cavtat.

Bajo. Lako bi to bilo meni banut i drugi put, ali ne može se s poslom otezat; ako danas na sudu nešto ne svršim, uvaliću se u štetu.

¹⁾ Rok je glavica put sjeverozapada u Cavtatu, gdje je groblje i crkvice sv. Roka. ²⁾ Kako ne?

Meštar Pero. Zaludu ti muka, jer ne možeš ti gopara Iva dignut s radne prije noći.

Bajo. A večeras mi nije veće na vrijeme. Što ću kuka-
vao! Oh jadan meštre Pero (ne budi jadan nego veseo), ako
mi možeš priskočiti u pomoć, pomozmi sad ja! nikad.

Meštar Pero. Žô mi te je u duši, ali ja ti ne mogu
ništa. Pače htio bih ti pristat na dobro, ma ne znam kako . . .
A . . . čekaj . . . dohodi mi nešto na pamet . . .

Bajo. Kaži, kaži!

Meštar Pero. Slušaj! Poznaš li ti Fra-Ivana?

Bajo. Onoga lajika u manastiru.

Meštar Pero. E da.

Bajo. Kako ne poznam, da Bog dà!

Meštar Pero. Znaš, moj Bajo, nému je drago cuknut¹⁾,
i to lozovače²⁾. Onomadne se dobro bio nakrasio,³⁾ pa zvonio
jutru u „Zdravumariju“⁴⁾ u ponoća. Prevarila ga mjesečina.

Bajo. Biće i rakija.

Meštar Pero. I jedno i drugo; pa on zvoni u ponoća i
svak misli da se nešto dogodilo.

Bajo. Ma je li, bogati!

Meštar Pero. Kako ne! Vas se Cavtat bio uzbunio.

Bajo. I ta je za pričaće. A jesu li ga ukorili?

Meštar Pero. A ko hoćeš da ga ukori? Otac Gabro?
Našô sil! On je *gvardijan*⁵⁾, istina, ali je velika dobričina. —
A poznaš li ga ti?

Bajo. Poznam, kako ne! O Maloj sam se Gospi u néga
ispovidio.

Meštar Pero. E pa dobro! Uzmi gdje bocu rakije, pa
im ponesi na čast, jer i ocu je Gabru drago nagnut⁶⁾.

Bajo. Nemo' ja?!

Meštar Pero. Kako ne!

Bajo. Kad je tako, to mi je najlakše; idem ja u *Diklića*⁷⁾
uzet rakiju, pa ću im ponijet.

¹⁾ napit se. ²⁾ rakije od loze. ³⁾ dobro napit se, gotovo opit se. ⁴⁾ Jatrnie
zvono u svanuće, i tad mole katolici „zdravo, Marija“. ⁵⁾ Starješina mana-
stirski, od prilike *iguman*, talij. *guardiano*. ⁶⁾ Napit se. ⁷⁾ Niko Diklić
imao je néгда krčmu u Cavtatu.

Meštar Pero. Ma preporučí mu da ti dâ prave lozovače. Nemoj da ti on prišabani¹⁾ kakvog *lambeka*²⁾, jes' čuo?

Bajo. Ne budi lud! Kô da ja ne znam što je lozovača! Malo sam ti li je ispekô a i popio!

Meštar Pero. Dobro kad je tako; nešto je lakše, ali se još bojim, da sa svom rakijom ne ćemo učiniti ništa.

Bajo. Ma bogati! Tvrda li ti je ta pokora!

Meštar Pero. E, e! Baš tvrda i nema joj, bojim se, lijeka prije večera.

Bajo. A on će opet!³⁾ A hoće li gospar Ivo što založit u podne?!

Meštar Pero. Založit? ni kaple vede.

Bajo. Oh muke žive! Baš teško! I meni je pop jednom posred crkve nametao *moricu*⁴⁾, ali to je bilo za kratko vrijeme, otkad je pristupila misa dok se narod razišao.

Meštar Pero. Je li to bilo onda, kad si *Površanima*⁵⁾ odagnô one brave?

Bajo. E baš u onaj *vakat*⁶⁾. A što ćeš, zelena pamet! Ali je gospar Ivo zanago⁷⁾ nešto teže opravio.

Meštar Pero. Ti si oteo brave, a on otimlje Konavôke.

Bajo. Ma je li, bogati!?

Meštar Pero. E nego ne⁸⁾! zapiñe im mreže, mami, pa obećava a i dariva . . . .

Bajo. Slakome se na pare, krmače gadne!

Meštar Pero. E ma i vi Konavljani obigravate oko našijeh *šmiglinica*⁹⁾ u Cavtatu.

Bajo. Biće tako; što ja znam! Ima *huncuta*¹⁰⁾ i između nas Konavljanâ.

Meštar Pero. Tako će bit Cavtaćanâ u Konavlima, a Konavljanâ u Cavtatu.

¹⁾ Izručiti prijeverno. ²⁾ od talij. *lambiccio*, a to je sprava, u kojoj se peče rakija i svako žeženo piće; pa se u dijalektu i samo piće tako zove. ³⁾ Nije Baju milo, da meštar Pero opet govori da ne će bit ništa prije noći. ⁴⁾ *Morica* je kamen od nekoliko kilâ probušen i obješen na užetu o vrat grešniku za primjer drugima. Ta se javna kazna već pometla. ⁵⁾ *Površani* su Konavljani s brda duž granice hercegovačke. ⁶⁾ *Vakat* je vrijeme, turska riječ. ⁷⁾ Odista, za cijelo. ⁸⁾ Kake ne! ⁹⁾ *Šmiglinica* ili *Šmigle* prava je *demimonde*, koja krađom ljubakâ. ¹⁰⁾ *Huncut* je obješeniak od nem. *Hundsrueth* — pasji bijes.

Bajo. E pa neka se svijet miješa, da kako!

Meštar Pero. Kako ono kad je vlastelin pokazivô zapostat¹⁾ kopače na polu konavôskom i rekô mu da ima ondje mnogo vlastele; a zapostat mu odgovorio, da ima i u gradu konavlanâ u senatu.

Bajo. *Aferim*²⁾ mu baš; a biće tako i bilo, jer su gospoda izlazila u Konavle, a konavljani slazili u grad, pa svijet je svijet; a znaš što su stari naši govorili, da je *ono pusto oblazno*³⁾ a *Bog ostavio!*

Meštar Pero. Ha, ha, ha! Dobra ti je ta! Nego ajde, miči se po rakiju, prve su deset⁴⁾.

Bajo. Nije moguće!

Meštar Pero. Jest, kako ne! Nego pôteži se⁵⁾; ali bojim se, opet ti govorim, da ćeš zaludu hodit u manastir.

Bajo. Ma zašto mi zabadaš klin u sree! Nego čuj me, meštre Pero; viteški se sa mnom ponesi, a kad sadem drugom u Cavtat, donijeću ti lijepu čast⁶⁾, moje mi duše! Ajde ti sa mnom onamo do fratara.

Meštar Pero. Sačuvaj Bože! Čeljad bi se nećesa stavili, kad bi vidjeli da ja idem u ovo doba u manastir. Pa gospodar Ivo ne zna, da sam ja obaznô za ovu njegovu napast. Nego . . . . a . . . . evo; ova je boja!

Bajo. Koja, koja!

Meštar Pero. Kako bi bilo, da ti ja napišem pismo za Oca Gabra?!

Bajo. Pa dobro i tako; jali ti glavom, jali pismo.

Meštar Pero. Pismo je bolje, jer ću ga iskitit po sedam zakona, puno bolje nego bih govorio.

Bajo. Ela, mise ti, moj meštre Pero!

¹⁾ *Zapostat* je namjesnik gosparev i njegov zamjenik u upravljanju gospodarstava. Grčka je riječ. Drugdje po Dalmaciji zove se *župan*. ²⁾ Turska riječ, odgovara talij. *bravo*, lat. *macte*. ³⁾ *Oblazno* je oblaporno, talij. *goloso*. ⁴⁾ Prve ure koje zvone su deset. ⁵⁾ Pospiješi se. ⁶⁾ *Čast* je dar, poklon (u jelu i piću), zato kažu dva prijatelja da se oni *časte*, biva jedan drugomu šalje *časti*; a poslat ili ponijet komu *čast* kaže se *počastit* koga. Narod nosi *časti* popu i učitelju, i to se ne smatra kao kakav dar, a još manje kao mito.

Meštar Pero. Ajde ti po rakiju, a ja ću u toliko pisat kńigu¹⁾); pa kad mineš ovuda na povratku, uzećeš je.

Bajo. Tako, vjere ti; ma namrči je dobro.

Meštar Pero. Ne misli se ti za to, samo ti ajde. miči se.

Bajo. Evo me, ja odoh (ide).

Meštar Pero. Ajde zbogom, ma leti!

¹⁾ Pismo.

(Nastariće se).

МУДРЕ ИЗРЕКЕ.

— X. —

1. Пањкање и клеветање чине више зла него би се и хтјело.

Бусти.

2. Хрђави изгледи, које одрасле особе дају дјечи, по моме су мнијењу, право злочинство.

Максим Азело.

4. Педисе пријече раширење каква порока, те га каткад и искорјене: али не рађају нити ускажују крепост. Казне, будући да не смију претходит кривини, не могу предоваћат пороке. За то требају опомене, пажња и шкрб оца и матере.

Балбо.

5. Нијесу урођени ни пороци ни крепости: него особите ћуди и нарави, које пак могу, по одгоју, да постану крепосне или порочне.

Исти.

6. Треба да се мушкарци навикну и пију просто и свачеса, хранећи се више домаћијем него иностранијем производима; да веле не спавају; да будни не стоје у кревету; да се облаче лако да не бјеже од кише или од сунца; да не узмичу него да иду у сусрет свијем погиблима, које се могу надвладати; да не траже несавладиве, али гад на њих набасају да се не плаше; да не вичу и бојећи се, да се не туже и трпећи; да су вас дан у послу да труде са тијелом и душом, сваки по њему одређену сталежу.

Исти.

ПОБРАТИМУ ГРГУ БОГИЋУ

посвећује преводаилац.

Из Шекспирова „Passionate Pilgrim“.

— превео Антун Креси. —

XII.

Не да се старост и младост
Прегнут за једним плугом,
Јер младост кипи весељем,
А старост кипи тугом.
Старост кô мрке вечери,
Младост кô јутро рујно;
Старост кô зима-головет,
Младост кô лето бујно;
Младост с' у игри затиче,
Старост се концу примиче:
Младост је чеперна, старост је трома;
Младост је жарка, охола,
Старост је мрзла и грôла:
Младост је дивљанка, старост питôма.
Коли' те мрзим, старости!
Коли' те љубим, младости!
Ој моја љубави, љубавна зоро!
Старости, са мног с' огледај! . . .
„— Пастиру, амо погледај!
Све ми се причињаш да идеш споро. —“

XIII.

Љепост, имутак несталне таштине,
Свијетли сјај, што с' у час опет дуне,
Цвјетак, што текар пупчи а већ гине,
Кршљиво цкло, што већ у пиљке струне:
Имутак ташти; стакло, сјај и цвјетак,
Изгубљен, скршен, утонут и ветак!

WWW.UNILIB.RS
У
Н
И
В
Е
Р
С
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Kô propali имутак, нигда враћен,
Kô смркиут сјај, што св'јетлат заман хтјећеш,
Kô мртви цвјетак, сахнут на тле бачен,
Kô скрхло цкло, што направит већ не ћеш,
Скоснута љепост тако нав'јек мине
Ни трудом, л'јеком, трошком веће сине.

PITALICE. *)

— V. A. —

1. Pitali ćoravu babu: „Vidiš li, babo, oni zvonik? — Ne ja, sinko. — A vidiš li na њему dijaka? — Nazirem“.

2. Pitali udovicu, kako žene žale muževe: „Od kuće do groba kuku lele!, a od groba do kuće: ko će k mene“.

3. Pitali vraga: „Kad si ti u kakvu poslu veliku, koga pošleš mjesto sebe? — Babu“.

4. Pitali kneza, kakvu tajnu žene kriju? — Onu, koju ne znadu.

Pitao brat brata, što tako rano oženi sina? — Da ne pjeva.

Pitao raja turčina: Kad ćeš mi, Aga, ono kusura podmiriti? — Kad se sastanu dva petka zajedno.

---

*) Ove su pitalice iz književne ostavštine pok. Vuka Vrčevića, pa ih iznesosmo ovde jer, u koliko je nama poznato, nijesu još nigdje bile štampane.

WWW.UNI
УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

PRIOLOG SITNICAMA IZ DUBROVAČKE PROŠLOSTI.

— A. Vučetić. —

(12)

Obrednik za odlazak poslanika dubrovačkijeh u Carigrad.

U našoj 11. sitnici 21. broja prošle godine „Srda“ opisali smo svečanost odlaska dubrovačkijeh poslanika s haračem u Carigrad. To smo učinili na osnovu službenijeh isprava historičkog arhiva u Dubrovniku, naročito Obrednika i priloga. Ove su isprave odveć znamenite a i zanimive još iza rečene naše sitnice, a da ostanu zakopane u arhivu. S toga ćemo završiti za sada svoje sitnice ovijem ispravama, a kasnije, ako Bog dade, donijećemo nov niz sitnica, jer nam je najmilija stvar da ostanemo tijekom u duševnoj vezi s čitaocima i da izvršimo zavještaj pokojnoga Fabrisa.

Prilog 1.

Cerimoniale.

nella spedizione dei signori ambasciatori del tributo alla Porta ottomana rinnovato l'anno 1708, quando la prima volta dopo la guerra furono spediti gl' illustrissimi signori ser Francesco Sigismondo di Gradi e ser Giovanni Luca Nicolò di Gozze, signori ambasciatori.

Dispostosi, quanto concerne per la spedizione dei signori ambasciatori del tributo alla Porta, viene dall' eccelso senato terminato il giorno, in cui devono sortir alle Plocee, come pure

---

Prijevod.

Obrednik.

pri otpremañu gospode poslanika s dankom na tursku Portu, obnovljenim 1708. godine, kad bjehu prvi put iza rata poslata presvijetla gospoda plemić Franćesko Sidizmondo Gradi i plemić Đovani Luka Nikolo di Goce, gospoda poslanici.

Kad se odredilo što treba za opremañe gospode poslanika s dankom na Portu, preuzvišeni Senat (Vijeće Umolenika) uroćuje dan ñihovu izlasku na Ploče i dan odlasku put Cari-

quando devono intraprendere il loro viaggio. Il giorno dunque terminato di sortir alle Ploce si fanno dopo il pranzo all' ora solita sonare i due tocchi della campanella dell' eccelso minor consiglio; indi all' ora appuntata si raduna l' eccelso minor consiglio, in cui interviene Sua Eccellenza in toga rossa ducale, e mandasi a chiamar dalla piazza i signori ambasciatori, che introdotti dentro in solito abito di città, si pongono a sedere sul banchetto posticcio verso la parte dei signori Provveditori e dopo averli Sua Eccellenza accennato, che si cuoprano li dice: Che, essendo venuto il giorno prefisso della loro sortita alle Ploce, siano stati jeri chiamati per consegnarli le pubbliche commissioni raccomandandoli anche a viva voce gl' interessi della republica, che li si commettono, come vederanno nelle medesime commissioni. E per assicurarli ancora, che l' attenzione, la quale mostreranno nei commessili servizii della patria, sarà dalla medesima marcata con distinto gradimento.

A questo i signori ambasciatori con breve risposta rassegnano e l' essere e la vita al pubblico servizio ecc. et ai vantaggi della patria.

---

grada. Onaj dakle dan određen da izidu na Ploče, klene po podne dva puta u običan sahat zvonce preuzvišenoga maloga vijeća. Zatijem se ovo sastaje u uročeno doba i u ņ dolazi ņegova Preuzvišenost zagrnuta crvenijem kneževskijem plaštom; tada poruče po poslanike na Placu. Oni dođu odjeveni običnijem gradskijem odijelom, kad ih uvedu u vijećnicu i sjednu na klupicu pristavlenu prema strani gospode provizora. ņegova im Preuzvišenost namigne da se pokriju (glavu), te im kaže: Da su jučer, došavši dan uročen za ņihov izlazak na Ploče, bili pozvani, da im se predadu javni nalozi (komisije) i preporučuje im i usmeno posle republike, koji su im povjereni, kako će razabrati u istijem nalozima. Uvjerava ih jošter, da će im općina zabilježiti odličnijem zadovolstvom pomću, koju budu uložili u ovu ņenu službu.

Na ovo gospoda poslanici kratko odgovaraju i, stavljaju na raspologaņe svoje imaņe i život za javnu službu.

Indi Sua Eccellenza a nome pubblico gli augura prosperità nel viaggio e felicità negli affari, e con accennare al segretario che li consegna la commissione, li licenzia. A questo si levano in piedi i signori ambasciatori, et il segretario, spiccatosi dal suo tavolino, consegna al più anziano di loro la commissione sigillata, che ricevutala se la pone in petto, e di subito partono dalla sala, et immediatamente si portano addirittura ciascuno alla sua casa, dove gionti devono trovar ogni cosa apparecchiata; onde si spogliano dalla toga e soliti abiti della città e si vestono all'ungara col collare della toga e cappello di velluto nero in testa.

Il più giovane così vestito monta a cavallo, e preceduto dal dragomanno e seguito dal prete e barbiere e dalla sua corte si porta in casa del più anziano, il quale nel sentirlo venire alla sua casa, lo va incontrar alle porte della medesima e subito monta anch'egli a cavallo e partono via, o pure lo riceve con cerimoniale più familiare, secondo la confidenza che tra di loro passa.

Tada Négoва Preuzvišenost u ime državne vlasti želi im sretan put i da srećno svrše posle, te namignuvši tajnika, da im uruči nalog (komisiju), otpušta ih.¹⁾ Sada ustaju poslanici a tajnik ostavlja svoj stô i uručuje starijemu od njih nalog (komisiju) zapečaćen. On ga uzimlje i stavlja u nedra. Oba poslanika idu ončas zatijem iz dvornice, te u isti mah svaki uprav svojoj kući. Gdje kad dođu, treba da sve nađu spravno. Tada svlače crni plašt i obiène gradske haline i odjevaju se na ugarsku, samo što se ipak ogréu vratnikom plašta a na glavu meću klobuk od crne kadife.

Mlađi ovako odjeven pojaše koña. Pred nim ide tumač (dragoman) a za nim pop, brijač i svi koji su négovi podvornici. Oni se svi upućuju k stanu starijega poklisara, koji netom čuje, da mu mlađi dolazi, ide mu u susret do vrata, te ončas i on sam pojaše koña, te se tako obadvojica upute. Inače ga pričekuje na prijateljsku, ako su međusobnijem druženem vikli otprije na taj način.

¹⁾ Usporedi opasku c) između onijeh koje su dodate ovom obredniku,

Intanto i rivieri, che a questo fine si erano espressamente appostati, vengono a riferire ai loro capitani, che già i signori ambasciatori si erano uniti assieme, et i capitani danno tal voce dentro l' eccelso minor consiglio, che sarassi trattenuto dentro la sala in aspettazione di tal avviso; allora il più giovane dell' eccelso minor consiglio spedisce un riviere dai signori ambasciatori con dirli, che s' incamminino e passino dinanzi il Palazzo. Et in mandar questo riviere S. Eccellenza con tutto il minor consiglio si porta sotto i volti, e si pongono a sedere tutti sopra la seggia superiore coperta di scarpete (?) e tappeti soliti.

Intanto con nobil cavalcata compariscono come di passo d' innanzi al Palazzo i detti signori ambasciatori affollati d' ogni intorno dal popolo, che concorre a godere di questa comparsa. L' ordine di questa cavalcata è il seguente.

Prima cavalcano i due giannizzeri del Gran Signore, vestiti di verde con le loro insegne sul capo, che apposta dal pubblico si conducono per scorta e guida di detti signori ambasciatori e sono preceduti da alcuni soldati armati di spada con lunghi bastoni in mano per farsi largo e per riguardo del ma-

---

U toliko zduri, koji su se u ovu svrhu bili naročito postavili, dolaze da navijeste svojijem kapetanima, da su se već skupila gospoda poslanici, a kapetani ovo navještaju u preuzvišenome malome vijeću, koji će se biti zadržao u vijećnici očekujući ovaj glas; tada najmlađi od malog vijeća šale zdura u gospode poslanika porukom, da se upute ispred Dvora. A kad pošalu ovog zdura, Negova Preuzvišenost ide s cijelijem malijem vijećem pod svodovle i svi posijedaju na gorne sjedalo pokriveno obiĉnijem sagovima.

U toliko se gospoda poslanici pokazuju i ponosito ispred Dvora jašu kao da koracaju; oko njih se odasvuda tiska narod i nakupla se da uživa ovu smotru. Red je projahe ovaj:

Najprije jašu dva janičara Velikog Sultana odjevena u zelenijem halinama sa svojijem zlameńima na glavi: republika ih naročito naručuje da prate i vode gospodu poslanike; pred nima ide nekoliko vojnika opasanijeh sablom i s dugijem štampom u ruci da uzmogu držati daleko puk obazirom na časnike

gistrato alla sanità circa i detti giannizzeri, i quali come arrivano dirimpetto alla sedia del Principe, li fanno dovuta riverenza con poner la mano al petto e chinare profondamente la testa. Dietro i giannizzeri cavalcano i dragomanni, uno o più, quanti ce fossero, i quali pure fanno la riverenza col cavarsi la berretta. I giovani di lingua, quando sono, vanno tra i giannizzeri e dragomanni, come seguì quest' anno 1706 (?), quando fu spedito dall' eccellentissimo Senato per giovane di lingua Biagio figlio di Luca Lucich, che andava per dragomanno. Appresso i dragomanni vengono a paro i signori ambasciatori, il più anziano alla diritta tenendo entrambi il cappello a mano, subito che spuntano d' innanzi i volti, e quando vengono dirimpetto a Sua Eccellenza si spiccano con i cavalli dall' ordine della cavalcata e piegando alla dritta s' accostano con i cavalli, quanto più possono, ai volti e facendo una profonda riverenza a Sua Eccellenza et a suo minor consiglio partono tenendo a mano il cappello, et immediate dinanzi a loro staccatisi quattro rivieri dalla fila dei rivieri, che fanno di riscontro la solita spalliera, si pongono e vanno servendoli sino alla casa scelta per loro

над здравством односно на поменуте јаџићаре. Јаџићари нетом стигну испред kneževe stolice, поздрављају Kneza по дужности, полажући руку на груди и sagibajuћи duboko glavu. За њима јашу тумачи, један или више их, колико год их уzbude, и они такодер поздрављају skidajuћи kapu. Млади vježbenici jezika, кад их има, јашу између јаџићара и тумача, како бјеше ове године 1706 (?), кад је послат са стране преузвишенога Сената као млад vježbenik jezika Vlasij sin Luke Lučića, који је одлазио као тумач. За тумачима јашу успоређо gospoda poslanici, старији на десно, и узимљу obadvojica klobuk u ruku, нетом banu испред svodovļa. Кад стигну прма Његовој Преузвишености отргну се с коњима из чете јahaча и obrчући се на десно, приступају с коњима, колико више могу, пред svodovļe и duboko се kлањају Његовој Преузвишености и његовому малому вјеју, те одлазе држећи klobuk u ruci. Ончас се затијем отргну четворика из реда zdūra, који су прма dvору поврстани и иду испред poslanika и dvore их до куће odabrate за њихов стан на Plo-

abitazione alle Plecee. Et a questi rivieri si deve il beveraccio, come sta notato nella loro matricola.

Dietro i signori ambasciatori segue il loro cappellano col barbiere alla sinistra, e dietro a questi, tutti i mercanti, che ordinariamente non pochi vanno in compagnia dei signori ambasciatori, e ciascheduno nel passare si cava la berretta e fa la riverenza al Prencipe. Dietro poi cavalcano i camerieri, spenditori et altra bassa servitù dei detti signori ambasciatori, portando i due primi di loro le due banderole spiegate sull'aste. L'ultimo di tutti viene a cavallo il servitore del dragomanno e tutti pure fanno la dovuta riverenza nel passare.

Così proseguiscono la cavalcata; e quando sono vicino la chiesa di San Biagio, tutti fanno la riverenza al tempio del glorioso protettore. E di più quando arrivano dinnanzi la dogana, prima di entrare sotto l'arco delle campane, si volta indietro girando il cavallo alla dritta, prima il dragomanno, et immediatamente i signori ambasciatori, i quali col far la riverenza verso il tempio stesso con breve jaculatoria orazione si raccomandano a Dio et al santo tutelare, et a loro imitazione

---

čama. Ovijem se zdurima plaća napojnica, kako je zabilježeno u njihovoj ustanovi.

Za gospodom poslanicima dolazi njihov kapetan s brijajem na lijevo, za njima svi trgovci, kojijeh obično dolazi ne malo zajedno s gospodom poslanicima, i svak prolazeći skida kapu i pozdravlja Kneza. Straga pak jašu podvornici, nabavljači i drugi niži poslužnici pomenute gospode poslanika • vijući prva dvojica od njih dvije zastavice na kopljima.¹⁾ Najposljednji od sviju jaše tumačev poslužnik, te i oni svi pozdravljaju po dužnosti, kad prolaze.

Tako jašu svi naprijed, a kad dođu blizu crkve svetog Vlasija, svi se klañaju hramu slavnog Zaštitnika. Okrom toga, kad dođu pred „Divonu“, prije no što uležu pod svod od „Zvonika“, okreće se na se obrćući koña na desno, prije tumač i neposredno za tijem gospoda poslanici, koji klañajuć se hramu kratkim uzdahom i molitvom preporučuju se Bogu i

---

¹⁾ Sada nose četiri zastavice.

fa la stessa funzione anche tutta la corte. E con ciò partono via alle Plocce, dove smontano in quella casa, che s'averanno preparato et in essa si fermano sin a quel giorno che dall' Eccelso Senato sarà stato prescritto per la loro partenza, senza, che in questo intervallo possano venirsene più in città, vestendone di continuo alla levantina. Quì ricevono le visite, quì tutti li officii pubblici mandano a consegnarli ciò, che devono, come il prete dei signori tesorieri le solite robe ben imballate, il cancelliere della detta zuccari, fiori et altro, che spetta a lui.

Uno o due giorni prima della partenza dei signori ambasciatori si portano da loro i tesorieri e provveditori di santa Maria Maggiore con i loro ministri, facendo portar dinnanzi a loro da soldati in cesti coperti con tappeti il tributo in tanti sacchetti, e detti soldati sono preceduti da uno o due rivieri della tesoreria; un caporale e dodici soldati armati con moschetto in spalla. Quivi i signori tesorieri consegnano ai signori ambasciatori il tributo, lo contano, lo pesano, e si fanno dare le consuete cautele; restano poi tutti al banchetto, che dai signori ambasciatori viene apparecchiato. Il giorno poi i signori

svecu odvjatniku i po níhovu primjeru čini isto cijela pratna i tako odlaze na Ploče, gdje stupaju u onu kuću, koju su im spravili, i borave u njoj do dana, koji im bude uročio preuzvišeni senat za njihov odlazak a da ne smijedu više u ovo doba dolaziti u grad i oblačeći se neprestano na istočnjačku. Ovdje primaju posjete, ovdje svi javni uredi šaju da im uruče ono što treba, kako što pop gospode blagajnika šale obične stvari dobro složene, a njihov kančilijer šecerá, cvijeća i drugo, što ide néga.

Jedan ili dva dana prije odlaska gospode poslanika dođu u njih blagajnici i prokuratorí Gospe Velike s vlastitijem službenicima i dajući da pred nima vojnicí nose u košarama pokrivenijem sagovima danak u nekoliko vrećica, a pred ovijem vojnicima idu jedan ili dva blagajnička zdura; kapurô i dvanaest vojnika oružani puškom na ramenu. Ovde gospoda blagajnici uručuju gospodi poslanicima danak, broje ga i mjere i čine da im dadu obične primnice, poslije svi ostanu na gozbi u gospode poslanika. Dan poslije gospoda blagajnici i provedi-

tesorieri e provveditori con i loro ministri e rivieri ritornano in città, et il caporale con i dodeci soldati restano alla guardia della casa dei signori ambasciatori per la custodia del tributo.

Uno dei giorni liberi precedenti alla partenza dei signori ambasciatori si porta pure alla loro abitazione uno dei segretarii preceduto da un riviere, il quale con un cesto coperto con tappeto porta li pubblici dispacci. Arrivato alla loro abitazione il segretario viene dai signori ambasciatori introdotto in camera loro assieme col primo dragomano... delle scritture turche... a (?) questo fatto; quà li consegna esso segretario le commissioni, e le aggiunte, se vi fossero, le credenziali e le altre lettere, una a una, che con loro si spediscono assieme con un inventario di tutto quello li consegna. Susseguentemente poi li consegna a una a una tutte le scritture, che occorrono, scontrandole con un inventario, quale dei signori ambasciatori deve essere sottoscritto, dichiarando aver ricevuto tutte le carte in quello contenute ed obbligandosi di restituirvele al loro ritorno.

Fattalisi dal segretario tutta la consegna, chiede da loro la restituzione della commissione stata consegnata dall' eccelso minor consiglio, et eglino devono restituirgliela sigillata, come

tori sa svojijem službenicima i zdurima vraćaju se u grad a kapuro s 12 vojnika ostanu da straže kuću gospode poslanika za čuvañe danka.

Jedan od dneva slobodnijeh prije odlaska gospode poslanika dođe im kući takoder i jedan od tajnika, a pred ñim ide zdur, koji u košari pokrivenoj sagom nosi državne spise. Kad tajnik dođe u ñihov stan, gospoda poslanici, zajedno s tumačem turskijeh spisa, uvodi ga u sobu. Tu im on predaje naloge i dodatke, ako ih bude; vjerovna i druga pisma, jedno po jedno ukupno sa našastarom svega što im predaje. Poslije im on predaje svako pismo, što treba jedno po jedno sporedujući ga s našastarom, koji ima biti potpisan od gospode poslanika s očitovañem da su primili sve spise u ñemu pobiležene i da se obvezuju da ih povrate, pošto se budu vratili sa poslanstva.

Kad tajnik obavi svu predaju, traži u ñih da mu povrate nalog, koji im bješe izručilo preuzvišena malo vijeće a oni im ga imadu povratiti zapečaćena, kako ga bjehu primili, premdn

la riceverterro, quantunque dentro questa commissione niente scritto vi sia; ma solo sfregiati con più linee alcuni fogli di carta, poi piegati, sigillati e postovi sopra l' indirizzo con la solita formalità della commissione. Ricevutasi dal segretario la detta commissione, e fattesi le più divote e rassegnate umiliazioni, in attestato del suo debito si restituisce in secreteria con la ricevuta e commissione finita.

Seguitano alcune annotazioni

sul medesimo cerimoniale della spedizione dei sig.ri ambasciatori.

a) La mattina di quel giorno, che i signori ambasciatori sortono alle Ploce, è solito, che vadano con tutta la corte a sentir la messa che loro si dice d' innanzi le reliquie.

b) E nel mentre stanno alle Ploce, il sabato che vi cade, vanno con tutta la corte a sentir la messa della Madonna delle Grazie.

c) In questa udienza del minor consiglio giurano i signori ambasciatori a tenore et in esecuzione del provvedimento for-

---

nema ništa pisano u ovom nalogu, nego samo nekoliko araka izmrčeno s nekoliko poteza, pa sagnuto i zapečaćeno a napisan s dvora naslov po običnu načinu naloga. Tajnik, kad primi ovaj nalog i kad se najponiznije pokloni i najodanije pozdravi, da tijekom iskaže svoju dužnost, povrati se s nalogom u tajničku kancelariju, pošto je već obavio svoj posao.

Slijede neke opaske

o istome obredniku za otpremañe gospode poslanika.

a) U jutro onog dana, kad gospoda poslanici izlaze na Ploče, običaj je da podu s cijelom pratñom slušat misu, koja se reče pred moćima.

b) I poslanici, dok stanuju na Pločama, u subotu koja bude, idu s cijelom pratñom da slušaju misu, u Gospu od Milosrda.

c) U ovom saslušaju malog vijeća gospoda poslanici polažu zakletvu u smislu i na izvršenje odluke, koju je primilo preuz-

mato dall' eccelso senato sotto li 8 aprile 1712 nel libro del 1712 f. 3, come si praticò con ser Niccolò Marino di Gozze e ser Savino Vladislao di Giorgi ambasciatori l' anno 1712.

d) Li 20 luglio 1715 questo fu praticato lo stesso con i signori ambasciatori, ai quali fu letto il detto provvedimento, e così con tutti li susseguenti si fece lo stesso.

e) Quando il tributo si porta fuori, viene preceduto da un' ufficiale di Loggia, armato di carabina, e da dodeci Bargachiani puntualmente armati, che restano in guardia della casa dei signori ambasciatori finchè partono.

f) Prima che i signori tesoreri vanno in tesoreria a prendere il tributo, si radunano nella chiesa cattedrale tanto essi, quanto i signori procuratori, e se alcuno ne mancasse, prendono il supplemento dell' eccelso minor consiglio, con loro stanno ivi e sentono la messa, che vien detta.

h) Quest' anno 1703(?) adì 26 settembre f. 186 emanò la parte dell' eccelso senato del tenore seguente :

---

višeno vijeće Umoženika 8. aprila 1712. u kúnizi 1712. godine na listu 3.; ovo se obavilo s gosparom Nikom Marojičevijem Gučetićem i s gosparom Sabom Vladevijem Đordićem, poslanicima god. 1712.

d) Dne 20. jula 1715. obavi se isto s gospodom poslanicama; nima bi pročítana odluka i isto se učini i sa svijem poslanicima iza nih.

e) Kad se nosi danak na dvor, ide pred nima časnik s Luže, oružan puškom, i dvanaest Brgačana, potpuno oboružanih, koji ostanu da čuvaju kuću gospodi poslanicama, dok oni otidu.

f) Prije no što gospoda blagajnici podu u riznicu, da uzmu danak, skupe se u mitropolitsku crkvu toliko oni, koliko gospoda prokurator i ako koga ne bi bilo, uzmu zamjenu iz preuzvišenog malog vijeća; stoje tu s nima i slušaju misu, koja se govori.

h) Ove godine 1703(?) 26. septembra na 186. listu primljen je prijedlog preuzvišenog vijeća umoženika, koji glasi ovako:

УНИВЕРЗИТЕТСКА

БИБЛИОТЕКА

Prima pars est de contentando nos, ut pro hac vice numeretur in civitate tributum dominis oratoribus, et consignetur ad Plocias uno die ante eorum discessum.

i) Quest' anno 1706 fu in città contato il tributo ai signori ambasciatori ser Resti e ser Caboga, pesato e poi sigillato con sigillo di . . . . e solamente i signori tesoreri andarono alle Ploce e glielo consegnarono restando al banchetto.

j) Quest' anno 1709 fu praticato lo stesso essendo ambasciatori ser Francesco Sigismondo de Gradi e ser Vladislao di Bona.

k) Quest' anno 1706 un' ora prima che dovessero partire i signori ambasciatori li fu portata la commissione dei dispacci a motivo che non poterono esser prima terminati.

l) Quest' anno 1709 fu consegnata ai signori ambasciatori la commissione ordinaria con alquante scritture e l'aggiunta delle commissioni li fu spedita dietro, essendo così terminato dall'eccelso senato.

m) Ambasciatori alla Porta ottomana si giurano fuori della sala del Consiglio di Pregati, se non sono senatori.

Prvi je prijedlog, da se zadovolimo, da se za ovaj put danak izbroji u gradu gospodi poslanicima, i da im se predade na Pločama dan prije njihova odlaska.

i) Ove godine 1706. bi izbrojen danak gospodi poslanicima, gosparu Restiću i gosparu Kabožiću, izmjeren, te zapečaćen pečatom . . . . .; samo gospoda blagajnici otidu na Ploče, predadu ga poslanicima i ostanu na gozbi.

j) Ove 1709. godine isto se uradi, kad bjehu poslanici gospar Frano Šiškov Gredić i gospar Vlado Nikšić Bunić.

k) Ove godine 1706. samo sahat prije no što su imali otputovati gospoda poslanici, predati su im spisi, jer nijesu mogli biti zgotovljeni prije.

l) Ove godine 1709. bi predat gospodi poslanicima obični nalog sa nekoliko spisa a priložak nalozima poslat je za nima, jer je tako bilo odlučeno u preuzvišenomu Senatu.

m) Prisega se od poslanika otomanskoj Porti prima izvan dvornice vijeća umolenika, ako oni sami nijesu umolenici.

Prilog 2.

Orazione al gran Signore, in illirico

(Govor velikomu Sultanu, srpski).

Molitva Slavnomu zarstvu

Slavni, cestiti, moguchi i priusvisceni Zarre, komu slavnomu imenu od Istoka do Sapada¹⁾ sve krune sa sfiem²⁾ kraglima klanau se. Sada od sve gospode karstianske mi parvi, vierni i stari haraciari dubrovacki knes³⁾ i begovi ove umigliene slughe sa⁴⁾ gliubiti semgliu prid pristogliem tvoga slavnoga zarstva poslasec nas i od starih starina od slavne uspomene cestitoga zarra Orhana i do dan danasegni, kako su na ovo slavno pristoglie harac posilali i pridavali, tako i sada po nami gnihoviem poklisarima poslasec ga, koi receni harac sada u hasnu i miriu dadosmo i pridadosmo. Molimo umiglieno vasec primoguchie zarstvo, da pogled milostivi i blagodarni, s koziem smo bili vasda gledani od vaseieh slavnieh i cestitieh dieda i pradieda slavne uspomene, tako na isti nacin da i vasec slavno zarstvo da bisse dostojalo usdarsgiat ga visce nas, sa⁵⁾ bitti

---

Transkripcija.

Molitva slavnomu carstvu.

Slavni, cestiti, mogući i preuzvišeni Care, komu slavnomu imenu, od Istoka do Zapada sve krune sa svijem kraljima klanaju se. Sada od sve gospode kršćanske mi prvi, vijerni i stari haračari: dubrovački Knez i begovi, ove umilene sluge, da ljubimo zemlju pred prijestolem tvoga slavnoga carstva, poslaše nas i od starijih starina od slavne uspomene čestitoga cara Orhana do dana današnjega kako su na ovo slavno prijestole harac pošilali i predavali, tako i sada po nama njihovijem poklisarima poslaše ga; koji rečeni harac sada u hasnu i miriju dadosmo i predadosmo. Molimo umileno vaše premoguće Carstvo, da pogled milostivi i blagodarni, s kojijem smo bili vazda gledani od vašijeh slavnijeh i čestitijeh djeda i pradjeda slavne uspomene, tako na isti način da i vaše slavno carstvo, da bi se dostajalo uzdržati ga više nas, da bude pod krilom od pro-

zion¹ vasega blagodarnoga zarstva; a mi umiglieni sluge u dne i u nochi i u svako dobba molichemo bes¹) pristanka gospodina Bogga sa sfaku²) vechiu slavu i felicitat vasega priu-sviscenoga zarstva. Amen.

¹) Ovdje je pisano s za sadašnje z: ²) ovdje je f a ne v; označuje izgovor dubrovački u ovoj vezi, jer se približuje glasu f.

tecijoni¹) vašega blagodarnoga carstva, a mi umiljeni sluge u dne i u noći i u svako doba molićemo bez prestanka gospodina Boga za svaku slavu i felicitat²) vašega preuzvišenoga carstva. Amin.

¹) zaštite; ²) čestitosti, sreću.

Prilog 3.

† Velikomu Vessieru.

Moguchi, cestiti i blagodarni nase gospodaru, dubrovacki Knez i begovi po obiciainosti od starih starina sas^a) haraciom prid pristogliem slavnoga zarstva semgliu zelivati i vammi nasecemu blagodarnomu i usviscenome gospodaru sa¹) gliubiti skute ove umigliene slughe poslasee sas^a) ovesien¹) seleniem¹) listom. Molimosse vasecemu blagodarnomu i usviscenomu gospodstvu da pogled milostivi, s koziem smo bili gledani od one slavne Porte od starih starina, da biste ga usdarsciali i od

Transkripcija.

Velikomu Veziru.

Mogući, čestiti i blagodarni naš gospodaru, dubrovački Knez i begovi, po običajnosti od starijih starina sas haračem pred prijestoljem slavnoga carstva, da zemlju celivaju i vama našem blagodarnomu i uzvišenomu gospodaru da lube skute, ove umiljene sluge poslaše sas ovijem zelenijem listom. Molimo se vašemu blagodarnomu i uzvišenomu gospodstvu, da pogled milostivi, s kojijem smo bili gledani od ove slavne Porte od

sada unaprieda visee nas, a misse nechiamo kratiti u dne i u nochi moliti gospodina Bogga sa¹⁾ svaku vechiu slavu V. G. u milosti slavnoga Zarstva.

a) mjesto *sa*; oblik bugarski. ¹⁾ s dugo za glas z.

starijih starina, da bi ste ga uzdržali i od sada unaprijeda više nas, a mi se ne ćemo kratiti u dne i u noći moliti gospodina. Boga za svaku veću slavu V. G. u milosti slavnoga carstva.

Prilog 4.

Complimento al signor Chichaja Begh nel Supremo Visir.

Eccellentissimo Signore! Rettore e consiglieri della repubblica di Ragusa, sempre fedeli a questa felice Porta, ci mandano col tributo per baciar il terreno avanti l'augusto Imperator, nostro Signore, e per testimoniare la stima, che hanno di Vostra Eccellenza, compariscono per mezzo nostro avanti di Lei con questo contrassegno di riverenza, pregandola degnarsi ricevere con gradimento questo piccolo sì, ma riverente ossequio, e siamo sicuri, che Vostra Eccellenza non mancherà per sua innata benignità proteggere in ogni incontro i nostri interessi, e noi pregheremo Iddio acciò maggiori sempre conceda li avanzamenti a Vostra Eccellenza nella buona grazia del Gran Signore.

Prijevod.

Pozdrav gospodinu Kehia-begu Velikog Vezira.

Preuzvišeni Gospodine! Knez i begovi republike Dubrovačke, sved odani ovoj čestitoj Porti, šaju nas s dankom, da celivamo zemlju pred čestitijem Carem, našijem Gospodarem. A da zasnvedoče poštu, koju odaju Vašoj Preuzvišenosti, prekazuju se po nama ispred vas s ovijem znakom poklona i mole vas da izvolite blagohotno primiti ovu dakako malu, ali smjernu čast. Stalno se nadamo, da Vaša Preuzvišenost ne će na ino a da ne zaštiti po svojoj prirodnoj dobroti u svakoj prilici našu korist. Mi ćemo pak moliti Boga, da udijeli, eda Vaša Prauzvišenost bude sve to veće napredovala u milosti Velikog Gospodara.

Prilog 5.

La parte.

che per mezzo del dragomanno danno i signori ambasciatori della loro venuta agli ambasciatori dei Prencipi, che si trovano alla Porta.

Illustrissimi Signori! Ambasciatori della republica di Ragusa portano a Vostra Eccellenza i loro rispetti, dandoli parte del loro salvo arrivo in questo Dominante e con offerirsi ai comandi di Vostre Eccellenze l'esibiscono la loro divota servitù.

P r i j e v o d .

Obavijest.

koju gospoda poslanici po tumaču priopćuju o svojem dolasku poslanicima vladara namještenijem kod Porte.

Presvijetla Gospodo! Gospoda poslanici Dubrovačke republike klañaju se Vašijem Preuzvišenijem Gospodstvima i obavještaju Vas da su zdravo prispjeli u ovu prijestõnicu. Spravni na zapovijedi Vašijeh Preuzvišenijeh Gospodstava i nudaju im svoju poniznu službu.

Prilog 6.

Per cavar la ricevuta del tributo.

Prima si cava *teschere*¹⁾, ossia *temetuch* (*témettu*²⁾) sigillato del *Hasna-Chihaja* (*khazné kéhya*³⁾) del Gran Signore per mezzo del *telhisci-agâ* (*telkhisdji agha*⁴⁾) del supremo visir. Poi *tefdedar-effendi* (*défterdar-effondi*⁵⁾) fa *tethis* (*tétkhis*⁶⁾) sopra *témettu* al supremo visir col suo *sah*⁷⁾, che si dia *teschere* da *basch-muhasebe* (*bach-muhassébe*⁸⁾). Poi *défterdar effendi* fa *sah* e dice che si dia *teschere*. Poi si porta da *back muhassébe* e si registra detto *témettu* e danno *teschere* sigillata da *bas-musasebegli* (*bach muhassébélighi*⁹⁾) e *témettu* di *khazné kéhya* resta da *bac muhassébélighi* e *témettu* di *khazné kéhya* resta a *bach muhassébedji*¹⁰⁾ Poi *tefterdar* sopra la *teschere* scrive al supremo vizir, avvisandolo d'aver pagato i Ragusei il tributo del Gran Signore di tre anni 12,500 sempre cominciando da 15 *rebiasevella* (*rebi-ul-ewel*¹¹⁾) dell'anno . . . . . sino 15 di detto

rebi-ul-ewel; e sopra di questo supremo visir fa *tah* (*arg*¹²) (*sah*?). Poi si porta da *mâden calfa*¹³) e fa *pussala* (*poussoula*¹⁴) del tributo specificando in quella i nomi degli illustrissimi signori ambasciatori e si porta a *rusmange* (*rouznamedji*¹⁵) alla *rusmane* (*rouzname*¹⁶). Poi *rouznamedji effendi*¹⁷) la detta *teschere* di *bach-muhassébé* manda a *sarghi* (*sergui*) *calfa*¹⁸) con *Sahuil* (*tahvil*¹⁹) di *mâden calfa*, nel qual *tahvil* specifica il tributo *sergui calfa* e lascia appresso di se detta *teschere* ed il dragomanno porta *tahvil* a *rouzname* e lo registra sul libro di *rouzname* e fanno la *teschere* con *sah* di *rouzname*^{dji effendi} tanto di tributo quanto di giumrucco (*gueumruk*²⁰). Poi da *rouzname* lo porta il dragomanno a *mâden calfa Mehmed effendi*. Poi *Mehmed effendi* registra detta *teschere* e li fa *sah*, e poi li manda con suo *chesedar* (*kissedar*²¹) a *mahtupie* (*méktoubdji*)²²) *effendi* supremo visir, dal quale *méktoubdji effendi* sono sigillate col suo sigillo. E poi si portano da *tarihci effenzi* (*larikh-dji*)²³) e scrive *jebé tahrir* (*sébèbe*)²⁴). Poi *déjterdar effendi* tira la coda da dietro e *ilischiangi* (*ilichéndji*)²⁵) *effendi* tira la turra (*toura*)²⁶) del Gran Signore.

Mance della corte del supremo vizir.

- Al *eiausc bascia* (*tchavouch bachi*)²⁷) raso e tazza.
 Al *capicitar chiehaja* (*capoudjilar Kehyassi*)²⁸) 1 raso.
 A due *teschereggi* (*tézkérédji*)²⁹) a una tassa per uno.
 A *ciasclar emini* (*tchavouchlar emini*)³⁰) una tassa.
 A *ciasclar chiatip* (*tchavouchlar kiatibi*)³¹) una tassa.
 A *capicia* (*capoudji*)³²) del vizir solotte n.ro 3.
 Alli *geoglani* (*goulam*)³³) del detto per sicerbetto, caffè e profumi sol. 8.
 A *allai ciausc* (*alay tchavouchi*)³⁴) sol. 5.
 A *sciatosi* (*sciader*)³⁵) sol. 3.
 A *mataras* (*meteriz*)³⁶) sol. 3.
 A *tafacceie* sol. 3.
 A *selata aga* (*djellat agha*)³⁷) sol. 9.
 A *capicilar biusliuk basci* (*capoudjilar beuluk bachissi*)³⁸) sol. 6.
 A *divan ciasci* (*divan kehysi*) (*tchavouch*)³⁹) della guardia del palazzo del supremo vizir sol. 2.
 A *sciri* (*sèr*)⁴⁰) sol. ....

WWW.UH1.BIBLIOTEKA
 УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
 A ser divan ciausci (ser divan tchavouchi⁴¹) a 8, li quali ven-
 gono in corte a cavallo ad ogni uno una solotta — 8.

Alli capicci (capoudjilar) del chiechaja (kehya) sol. 2.

Alli goulami del Kehya sol. 4.

OPASKE.

Za tumačenje ovdje sadržanih turskijeh riječi bio sam se obratio na otomanskog generalnog konsula gospodina Maksim-efendiju. Ovaj dobije od otomanskog poslanstva na Cetiņu iste riječi napisane pravilno po francuskome izgovoru sa tumačenem francuskijem. Budi ovdje zato iskrena hvala i gosp. Maksim-efendiji i vis. otom. poslanstvu na Cetiņu. U ispravi ove su riječi ovde napisane prvi put onako, kako su napisane u izvorniku sa francuskijem pravopisom u zagradi, a kad iznova dolaze, pisane su samo francuskijem pravopisom.

1) Lettre-certificat; 2) profiter-droit; 3) intendant du trésor; 4) celui qui fait l'exposé sommaire des affaires du jour; 5) directeur des finances d'une province; 6) rapporteur; 7) visa; 8) comptabilité supérieure; 9) la comptabilité supérieure; 10) chef de la comptabilité; 11) nom d'un mois arabe; 12) décret (ovdje nema biti *tah* nego *sah*?); 13) maître mineur; 14) note-billet; 15) celui qui tiens le journal; 16) journal; 17) Mr. le chef comptable; 18) chef de chèques; 19) changer; 20) donane; 21) porteur de bourse-intendant; 22) secrétaire général; 23) historien-celui qui me les dates; 24) raison de l'écriture; 25) le toucher; 26) toughra; 27) chef de huissiers; 28) maître des portiers; 29) celui qui donne des permis; 30) directeur des huissiers; 31) secrétaire des huissiers; 32) portier; 33) courrier-estafette; 34) sergent de régiment; 35) tente; 36) rempart; 37) bourreau; 38) chef de la compagnie des portiers; 39) intendant du divan (huissier sergent); 40) chef; 41) chef des huissiers du divan.

Za vadeće primke za danak.

Prije se izvadi teskera ili pismo pečatano od predstojnika sultanove blagajnice po izvjestitelju dnevniyeh posala velikog vezira. Pokrajinski financijski upravitelj izvjestiće tad o ispravi velikom veziru svojijem ovjerovljenem, da bude izdata teskera ili svjedožba od vrhovnoga računovodstva. Isti pokrajinski financijski upravitelj ovjerovljuje zatim ispravu, da bude izdata i teskera od vrhovnog računovodstva. Ova isprava ponese se na računovodstvo, uknjiži se i uzme svjedožba pečatana od predstojnika računovodstva, a isprave predstojnika blagajnice ostane u predstojnika računovodstva; pokrajinski financijski upravitelj javi na toj svjedožbi velikom veziru, da su Dubrovčani platili danak turskomu caru za 3 godine 12·500 dukata, sved počiućei

od 15. dana mjeseca *rebi-ul-ewel* godine . . . . . do 15. istoga mjeseca godine . . . . . i o tome veliki vezir daje ispravu. Pak se ponese u maden-kalfe (mlađega majstora), koji napiše dopis o danku i imena presvijetle gospode poslanika, a odatle u kúigovode na ukúížeñe. Tada predstojnik kúigovodstva šale ovu teskeru vrhovnoga računovodstva predstojniku šekâ (cheques) po očitovañu maden-kalfe, u kojem očitovañu predstojnik šekâ označuje potanko harač i ostavlja u sebe teskeru, a dragoman nosi očitovane na kúigovodstvo i daje ga ukúížiti, a to se posvjedoči vidimacijom računarstvenoga predstojnika toliko o haraču koliko o carini. Tada ga dragoman nosi sa kúigovodstva u maden-kalfe Mehmed efendije, pa po ñegovom blagajničkom predstojniku u guveralnoga tajnika vezira, koji tajnik stavi svoj pečat. Pa se nosi u zapisničara, koji bileži nadnevke i napiše naslev isprave. Zatijem pokrajinski i finansijski upravitelj po-tegne trak straga a risač pretegne tugru (znameñe) turskog cara.

Darovi u dvoru velikog vezira.

Predstojniku dvornika komad svilenog atlasa i čaška.

Predstojniku vratara komad svilenog atlasa.

Dvojici, koji dijele dopuste po jednu čašku svakomu.

Upravitelju dvornika čašku.

Vrataru vezirovu tri *solote*.

Ulacima ñegovijem za šećer(?) kavu i mirise 8 *solota*.

Podčasniku pukovnije 5 *solota*.

Šatosu(?) 4 *solote*.

Matarasin(?) 3 *solote*.

Tefekčeju(?) 3 *solote*.

Predstojniku pisarnice(?) 9 *solota*.

Predstojniku družine vratara 6 *solota*.

Predstojniku divana dvorske straže velikog vezira 2 *solote*.

Predstojniku . . . . *solota*.

Predstojniku divanskijeh dvornika, osmerici, koja dolaze u dvor na koñu, svakomu po *solotu*, 8 *solota*.

Vratarima blagajničkog predstojnika 2 *solote*.

Ulacima ovog predstojnika 4 *solote*.

Prilog 7.

Cijenik u talijerima.

ex offio ustanovljen poklisarima za harač iz Dubrovnika u Carigrad.

A.

za koće.

Otkle dokle	Prijašnja cijena		cijena od g. 1712 unaprijeda	
	leti	zimi	leti	zimi
Iz Dubrovnika do N. Pazara	5 ¹ / ₄	6 ¹ / ₂	2 ³ / ₄	3 ¹ / ₂
Iz N. Pazara do Sofije	5 ¹ / ₄	6 ¹ / ₂	2 ¹ / ₂	4
Iz Sofije do Jedrena	5 ¹ / ₄	6 ¹ / ₂	2 ¹ / ₄	4
Od Jedrene do Carigrada	5 ¹ / ₄	6 ¹ / ₂	2 ³ / ₄	4
	Sk. 21 tal.	Sk. 26 tal.	Sk. 10 ¹ / ₄ tal.	Sk. 15 ¹ / ₂ tal.

B.

Za kola.

Iz Sofije do Jedrene	15	15	12	15
Iz Jedrene do Carigrada	12	21	10	12
	Sk. 27 tal.	Sk. 36 tal.	Sk. 22 tal.	Sk. 27 tal.

Opaska. — Talijer je dubrovački bio dukat i po.

(Svrha).

ГДЈЕ ЈЕ ТАНКО ТУ И ПУЦА.

Слика из природе.

— Н. В. Успенски. —

Кишовито је јесенско јутро. Пензионирани покрајински чиновник Исопов, туривши руке за леђа, забринута лица иђаше горе доље по својој сиромашној собици, заустављајући се кад и кад пред креветићем, у којему је лежало болесно шестомјесечно дјетешце са облогом на врату.

У собу ступи у изношеном одијелу сјетна жена Исопова, а сустописе за њом кућна господарица, дебела, здепаста варошанка са рашчешљаном косом и засуканим рукавима. Жена чиновникова позва мужа на страну, те му шапне:

— Шта дакле да се ради? Ни копејке не добих...

— Зар ти Петар Герасимов није дао?

— Њега нема дома, а жена ме одби... ви, рече, и тако ме свагдје отправише; збиља жалосно...

— Па хвала Богу! Ти сједи ту, а ја ћу отрчати, да заложим капут...

— Узми са собом и рецепте...

У то вријеме чѹ се болни уздисај дјечака, и громки глас господарице:

— Но, господо, докле ћу ја чекати? Три пута ми је долазила жена, која ће да најми стан, а ја јој се све једнако испричавам... Чему ово сличи? Та сама сам, чељаде биједно... Нас такођер газда не милује...

— Бојте се Бога, Акулина Еремјевна, ускликну чиновникова жена: — или не видите, да ми се разболело дијете?

— А можда ће он цијели мјесец боловати? подбочивши се одговори господарица.

— То је Божја воља...

— Али нама није могуће чекати... како ви желите... Отправише дјечака у болницу, а ви селите... то је све... Данас пак очистите собу! запријети варошанка примичући се вратима.

Са завежљајем под пазухом диже се чиновник, да добије новаца. Најприје оде у недавно отворену јеврејску „Касу за

www.ub.edu издавање зајма“ на улици „Три-Светих“; али, јао, тамо не примише капута „због старости“, него су тражили златних или сребрених ствари; у другој благајници на „Љагушечем“ тргу писар каза, да ових дана благајна прекраћива своје радње, те с тога ствари се више не примају.

Исопов на врат на нос отрча на пазар, да прода капут, не престано мислећи о свом болном дјетету, кому је доктор прописао жељезо, које садржи $1\frac{1}{2}$ хлора за дифтериту. Ето и пазара, ограђена од дрвених клупа.

— Господине! продајеш ли штогод? запита њеки јевреј.

— Продајем... капут...

— Хм... ове ствари мало ко купује... Да није ваљда зло?

— Није...

— Дед покажи...

Са неуважењем поче јевреј разгледати капут, говорећи:

— Ехе-хе! њега треба пречинити... За поправак би требало педесет копејка... Колико запада?

— Пет рубаља...

— О! Не иде нам. Хоћеш ли два и по?

— Дај, вади новце.

— Покажи ми га поново...

Јевреј се даде поново на разгледање робе, те најпослије рече:

— Не, више од два рубаља ти не дам.

— Та болан ти си већ једном погодио!

— А што би ти хтио? Зар да не гледајући платим?...

— Па дај два рубаља...

— Не, сад ти ни толико не дам... Ако ти је по вољи — пола рубаља.

— Дај!

— Дед покажи капут...

— Та, човјече, ти си га већ два пута гледао!

— Па на што то? Па макар и тисућу пута...

Послије новoga пријегледа јевреј, предајући власнику у руке капут, затресе главом па рече:

— Не, не допада ми се.

Али опет викну за чиновником, те се удаљивао:

— Господине! Хоћете ли добити рубаља?

Једва чиновнику пође за руком, добити пола рубља, те се најприје крене у апотеку, па тад — кући. Ушавши у пресобље, зачу кукање, те цијепа душу, које се разлијегало по његовој соби. Са лијеком у руци дође к постељи дјетиној и видје, да су му све бриге биле узалудне — дијете је било мртво.

Дубровник о Божићу 1904.

Посрбио
Р. Ш. В.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

O „BOŽANSTVENOJ KOMEDIJI“ DANTA ALIGHIERI-JA.

— Walter baron Ljubibratić —

III.

(3)

Dantova je *Božanstvena Komedija* pravi umotvor, i to sa svakoga gledišta, a ponajprije s one individualnosti, kojom se odlikuje među svim književnim produktima evropejske književnosti. Mi možemo tek iz daleka da nagadam, što sve pretrpi onaj, koji do kraja dotjera tako uzvišeno djelo. On okusi sve nevođe, što čovjeka mogu da snađu. On izgubi ljubenu mišenicu srca svojega, i tako mu obiteljski život bijaše nesretan. Zaludu se baci u vrtlog političkoga života, zaludu nastojaše da dođe do kakvoga uspjeha, do ugleda. Stranka, kojoj pripadaše, propadaše malo po malo, i on morade da se od ņe odijeli. Henrik VII., u kojega polagaše sve svoje nade, umre baš onda, kad bijaše već došao u Italiju. Dante imadaše najbolje naujere da koristi svojoj domovini, svojemu rodnomu mjestu, a ņegovu mu se sugrađani pokazao nezahvalni, oni ga prognaše, proglasivši ga zločincem, dostojnim smrti. Dante, jedan od najponositijih ljudi svojega vremena, izgubi sav svoj imetak, i, kao prosjak, morade da se potueca od vrata do vrata, da žive o tuđoj milosti. ņega, najvećeg pjesnika svih vremena, suvremenici ne shvatiše, niti častiše po zasluži. Cijeli svoj život htjede da posveti svome rodnome gradu, a 22 godine morilo ga čeznuće, da ga još jednom vidi. On, osvjedočeni katolik i žarki štovatelj crkve, vidi crkvu bez ugleda, bez dostojanstva, na rubu propasti. On, koji je težio za jedinstvom Italije, vidio je raskomadano, u neprestanoj borbi s unutarņim i vaņskim neprijateljima. Nepravica, zloba, opakost, tlačila ņega i društvo, u kojem živlaše. Sve ga dovodilo do očajanja. Ali on ne podlegnu. On vjerova u providnost, koja upravlja svijetom, nade sredstvo, da se oslobodi svih zabluda, da se spasi, da nad svijetom izreče svoj sud. Trebalo je s toga da putuje kroz boravišta preminulih, da vidi strašne kazne najpravednijega suca, pred koga svi moraju stupiti da im sudi, da promotri pravednost bođu i tako da dođe do čista pojma o svrsi ovoga svijeta i našega

života. Tako stvori Dante jedan od najvećih umotvora svih vijekova.

Dante ne pripovijeda stvaranje svijeta i pad prvih ljudi, kao Milton; ne prikazuje nam događaje iz Kristova života, kao Klopstok; ne pjeva kosmične epopeje iz daleke prošlosti, već otvara vrata drugoga svijeta, pokazujuć svima mistična carstva smrti, kojima putovaše. Sve je prikazano tako živo i jasno, da možemo pratiti svaki pjesnikov korak na tom putovanju. Po njegovim riječima možemo da sastavimo tačne planove mističnih krajeva, jer jasno označuje i najmañe mjestance, tako da iz cijeloga eposa oskače prava i živa realnost. Sretajuć ga žene u Raveni putem, preplašene mu se uklanjahu te pokazivajuć na ñega prstom govorahu: „To je onaj, koji bijaše u paklu.“ — Takova realnost čini Danta najoriginalnijim mimo svih evropejskih pisaca. Bilo je vizija i legenada o drugom svijetu i prije Danta, i to ne samo kod katolika, nego i kod pogana. Ali Dante natkrili ne samo svoje prešasnike nego i svoje suvremenike; stvori nešto sasvim novo, tako da mo- gaše reći :

L' acqua che io prendo giammai non si corse. *) (III. 2. 71.

Stojeć u sredini realnog svijeta Dante motri pojave u svojoj i u duši drugih, prati povjesne katastrofe svojega vremena, te nam ne predočuje jedino jedan osebni događaj, koji se zbiva na jednom stanovitom mjestu, već cijeli ovaj vidljivi svijet predmet je njagova eposa. Dantova su lica realna, dobro poznata, koja za svoja djela zaslužiše poslije smrti vječnu kaznu u paklu, ili nagradu u raj. Nego, ako stvar dublje promotrimo, pred nošim očima iščezava cijeli ovaj realni svijet. Ovo mistično putovanje nije nego slika, da nam predoči prolaz duše kroz sve napasti do očišteñja, pokoja, blaženstva i združenja s Bogom. Iz svega izbija, da naš putnik nije samo poznati florentinae Dante Alighieri, koji putuje kroz prebivališta preminulih da motri ñihove muke, pokoru i radost, nego da je to kršćanin, koji izgubivši milost božju rad svojih grijeha, opet je posvaja pokorom.

*) Još niko ne zaplovi morem, kojim ja putujem.

Božanstvena nam *Komedija* predočuje sve što se u duši zbiva, kad od napasti predobivena pada u grijeh i ponor propasti, dok se usled pokore ne izmiri s Bogom. — Nijesu ovo podmetaña tumača *Božanstvene Komedije*, to jasno izbija iz svakoga pojedinoga prizora cijeloga eposa. Isti Dante opetovno upozoruje čitatele na dvojaki smisao svojega eposa. Ali samo onda, ako se jasno pred očima ima, što je Dante u svojoj *Božanstvenoj Komediji* pokušao i sretno izveo, samo onda može se shvatiti od koje je znamenitosti ovaj epos.

* * *

Dantova se plemenita duša sgražala motreći sve nevoļe, koje stigoše Italiju i cijelo društvo. On stade da traži uzrok toga i, našavši ih, odluči da pokaže svijetu, kako pravda božja kazni one, koji zabacuju nézine zakone, dok nagraduje pravednike. I tako htjede pjesnik da svojim suvremenicima pokaže put, kojim moraju ići, da dođu do sreće na ovome, a do vječnoga blaženstva na drugome svijetu. Tačno i jasno iznese Dante sve opačine svojega vijeka, strgne krinku s lica krvolokom svoje dobi, koji bijahu kadri da počine i najgora zlodjela, samo da zadovolje svojim strastima. Dante bijaše uvjeren, da će na taj način koristiti cijelomu čovječanstvu, i zato mu Beatrice govori :

Qui sarai tu poco tempo silvano.
E sarai meco, senza fine, cive
Di quella Roma, onde Cristo è romano.
Però, in prò del mondo che mal vive
Al caro tieni or gli occhi, e quel ch'è vedi
Ritornato di là, fa che tu scrivi.¹⁾ (II. 32. 100-105).

Ako se osvrnemo na sve što do sada istaknusmo, lako ćemo ustanoviti, koja je glavna svrha Dantovoga djela. On hoće da pokaže ljudskom rodu put, kojim može da postigne vremenitu svrhu i vječito blaženstvo. Tolikoj svrsi može da doprinese *reformacija društva* i *restauracija carskoga auktoriteta*. Toli

¹⁾ Ovdje ćeš boraviti samo malo vremena, ali ćeš za uvijek stanovati sa mnom u onom gradu, čiji je građanin Krist. Nego na korist svijetu, koji živi u opačinama, motri sveta kola, i sve što vidiš, napiši, kad se povratiš na svijet.

uzvišena svrha može se postići jedino pomoću s neba, i zato Dante prikazuje svoje putovanje kroz carstva vječnosti kao od providnosti božje određeno.

Božanstvena Komedija počinje tek s drugim pjevanjem, jer u prvome opisuje putnik svoje duševno stanje prije putovanja. Kada Vergil pozva Danta da s njim putuje kroz boravišta preminulih a Dante se pozivu odazva, opazi na jednom svojem vodi, da zna za putovanja Eneja i Pavla i koja im bijaše svrha; prvi imaše naime da utemelji rimsko carstvo, drugi da nađe okrepe onoj vjeri, koja je put k spaseću, te završuje govoreći da on nije ni Eneja, ni Pavao, da se drži sposobnim da poduzme i dovrši tako teško putovanje. Vergilov odgovor pobije svaku sumnju pjesnikovu pokazujući mu, da se za nj zauzeše tri moćne djevice: Beatriče, Lucija i Marija. — Da providnost božja ne ustanovi, da Dante putuje kroz carstva vječnosti, zaista ne bi Vergil utišao gnjev razjarenoga Karonta, koji hotijaše da Dantu zapriječi daljne putovanje, ovim riječima :

Charo, nemoj se lutiti,
Ovako se hoće ondje, gdje se
Snuje što hoće, nit dalje tražiti. (I. 3. 94-97. *Buzolić*).

Maldane istim riječima prisili Vergil Minosa da muči, kad hotijaše da svojim prijetnjama prestraši Danta :

Mino, čemu se srditi ?
Udesnog mu puta ne zatvaraj;
Hoće tako ondje, gdje se smije,
Što se hoće; nit se tim već staraj. (I. 5. 21-24).

Još strašnije su riječi, kojima Vergil kori Plutona, jer hotijaše da Dantu zapriječi daljne putovanje :

Šuti, ... , ti, vuče prokleti,
Sam se skončaj u svojem bjesnilu.
Nij' bez neke, da se dno posjeti :
To se hoće ondje gore, gdje
Holoj sili Mihajlu esveti. (I. 7. 8-12).

Strašna neman čuvši ove riječi lupi o tle, kao što se je dro, naduveno vjetrom, sruši s polomljenim jarbolom. Andeo sišav s neba da otvori vrata paklenoga grada, ukori vragove zbog njihova bijesa i prkosa ovako :

Divlji puče, iz neba prognani,
— Zače zborit s praga stravičnoga —
Na tu objest odkan nauckani?
S čeg se dizat proti voļi onoga
Što na putu smetnâ ne podnosi,
Te vam većkrat bol umnoži s toga?
Prot sudbini što prude prkosi?
Tâ vas Cerber, je l' vam još u glavi,
Stog još skubljen vrat, obradak nosi. (I. 9. 91-99).

Na te riječi otvoriše vragovi paklena vrata, pjesnici krenuše
dale svojim putem jer bjehu

Ohrabreni nakon slova sveta. (I. 9. 105).

A što znače Vergilove riječi vragu Malacodi:

Zlorepino . . . . .
Zar bi dovle ja uzmogo doći,
Prot svim silam, koje put mi prieče,
Bez udesa i Božje pomoći?
Ne prieče me, jer je nalog zgara,
Da put kažem, kom je ovud proći (I. 21. 79-84).

Iz ovih riječi izbija jasno uzvišena zadaća Danda, da kao zastupnik cijeloga ljudskoga roda vidi kazne osuđenika i radost blaženih duša u raj.

Katon, čuvar čistilišta ne htjede s početka da pusti Danta i vođu mu kroz očistilište, ali netom sazna od Vergila, da je k njemu u limbo sišla žena (Beatriče) s neba, te ga poslala da izbavi pjesnika iz pogibelji, te da je s njime prošao kroz pakao, dozvoli im daljnje putovanje (II. 1. 91-94). Na vratima čistilišta nadoše pjesnici anđela, koji s prva ne htjede da im otvori vrata, ali kad mu Vergil reče, da ih je žena s neba uputila kroz boravišta preminulih, odmah im otvori vrata i pusti ih unutra. (II. 9. 85-94).

Sve istaknute prilike i okolnosti mogu da nas uvjere, da Dante putuje kroz carstva vječnosti po svevišnjoj naredbi, za spas cijeloga čovječanstva.

* * *

Glavna je svrha *Božanstvene Komedije*, kako smo već rekli, *reformacija društva i restauracija carske vlasti*. Da re-

formacija društva u Italiji bijaše po Dantovim nazorima od prijekne potrebe, najbolje će nam to pokazati slijedeći kratki prijedlog političkih i povjesnih događaja onih vremena.

Između svih tirjanina u Italiji osobito se ističaše Ezzelino da Romano, gospodar Padove, sa svoje okrutnosti i krvoločnosti. Kada godine 1237. skuči pod svoju vlast Padovu, dade spaliti žive 12.000 Padovanaca, jer je sumnjao o njihovoj vjernosti. Dante ga nahodi u sedmom krugu pakla među tirjanima, u vreloj krvi do očiju. (I. 12. 109).

Hrabromu se Manfredu, nezakonitomu sinu Fridrika II., javno i očito predbacivalo, da je otrovao Fridrika i Konrada, te da je nastojao da smakne i Konradina. U bici kod Beneventa izgubi Manfreda i krunu i život, ali mira ne nade ni poslije smrti. Pignatelli, nadbiskup Kosence i papinski legat, dade iskopati njegove kosti, te ih noću iznijeti izvan granica Napulske kraljevine, da nepokopane leže i gniju kod rijeke Verde blizu Ascoli. (II. 3. 124-132). Tri godine nakon nesretne bitke kod Beneventa, 1268, bude smaknut i zadnji potomak Hohenstanfovaca, plemeniti Konrandin, optužen od Karla Anžuvinskoga, da se podigao protiv svojega zakonitog vladara, da je zajedno sa Saracenima orobio crkve i manastire. (II. 20. 67-70).

U Viterbu bude u crkvi ubijen Henrik Engleški, godine 1271. Povrativši se s križarskim četama iz Tunisa, skrušeno slušaše Henrik svetu misu, kada pri podizanju izdajnički ga smaknu Guido di Monforte, da osveti smrt svojega oca, koji u bici kod Eveghama blizu Conventry izgubi život, boreći se za slobodu Engleske protiv Henrika III., godine 1265. (I. 12. 118-121).

Dante bijaše navršio tek osmu godinu, kada spletke i prijetnje Karla Anžuvinskoga poremetiše mir, što bijaše uspostavio papa Grgur X. među Guelfima i Gibelincima Firenze. Tako bijahu uzrujani duhovi, da je papa 1274 udario grad prokletvom i interdikeijom. Ali i to malo koristi, jer se mir uspostavi tek pet godina kasnije, kada papa Nikola III. javno ustade na obranu grada proti Karlu Anžuvinskomu. Papa pošalje svojim legatom u Florencu dominikanca kardinala Latina iz obitelji Frankopana, kojega stanovnici Florence primiše uz

У
Н
И
В
Е
Р
С
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

www.veles.com
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

veliko slavje, mjeseca oktobra 1279. Papinski legat uspješno utiša prepirke i razjarene duhove, te pri koncu iste godine bude uzpostavljen mir između obadvije stranke. Januara godine 1280 doživi grad dva znamenita događaja, bude naime postavljen prvi kamen za gradnju crkve *Santa Maria Novella* i za samostan Dominikanaca. Zatim sakupi kardino oko sebe najviđenije pristaše Guelfa i Gibelinaca, predloži im uvjete mira, koje sakupljeni narod jednodušno prihvati. Firenca otvori vrata potjeranim Gibelincima, povrati im oteta imanja, te uvede vladu od 14 dobrih ljudi — Quattordici buoni uomini — osam za Guefe, a šest za Gibeline. Svakoga drugoga mjeseca birali se novi članovi uprave. Uz to bude utemeljena i građanska vojska, da štiti narod od svakoga nasilja plemića. Regbi da tako svanu za Florencu novo doba, doba mira, rada i blagostaña, kako to svi kroničari i povjesničari tvrde, jer od toga dana nestade prepiraka, boraba i mržne među građanima. — Dante, mlađić od kakovik četrnaest godina, bijaše prisutan svečanom činu pomireña. Ako veliki događaji, znameniti prizori mogu da duboko djeluju na ljudsko srce, to je zaista ovaj prizor morao da gane plemenitu i nežnu dušu mladoga pjesnika. I ako je na licu mnogih osijevalo nepovjereñe, ipak većina plakaše, kad papinski legat blagoslovi sklopljeni mir. Tada uvidi Dante, da nema ništa lepšega, uzvišenijega do mira i sloge među građanima, u krilu mile domovine.

Nego malo potraja tako rajski mir, jer opet započese prepirke, strančarske borbe i progonstva, kada se u cijeloj Italiji pooštriše unutarne prilike. Poslije smrti Nikole II. zasjedne na papinsku stolicu Martin IV. (22. februara 1281), koji bijaše u svemu podložan i pokoran Karlu Anžuvinskomu. Ovaj papa uništi sve ono, što bijaše učinio ñegov prešasnik. Tada ustade Gvido da Montefeltro, da pobuni gradove Romañe protiv Karla. Papa pošale na ñ četu francuskih vojnika, koji usled izdaje Tibaldella dei Manfredi udoše noću u Faenzu i umoriše veći dio građana. (I. 32. 122). Papa odlikova Tibaldella mnogim častima i udijeli mu plemstvo. Nego izdajica mogaše samo za kratko vrijeme da uživa dobijene povlastice i časti, jer umre nakon dvije godine. Francuske čete, koje izdajstvom zauzeše Faenzu, budu slijedeće godine, 1282, potučene od Guida

da Montefeltro blizu Forlì; dvije tisuće vojnika pokriše bojno polje (I. 27. 44).

Kao muña prodre Italijom vijest o *sicilskoj večernici*, 30. marta 1282. U razmaku od pet dana budu poklani svi Francuzi, koji se nalaziše u Siciliji, osim obitelji nekoga Guillaume de Porcellets, zapovjednika jednoga maloga grada. Razjaren narod umori tom prigodom 28.000 Francuza, dostojna hekatomba žrtvama francuske okrutnosti i bijesa kod Beneventa i Auguste. (III. 8. 67-76).

Godine 1284. potukoše Guelfi Genove Gibelince Pize kod Melorije. Piza izgubi 36 ratnih brodova i 16.000 ljudi. Poslije ove nesretne bitke stade grad malo po malo propadati, dok ne izgubi i svoju slobodu. Začetnik ovoga poraza bijaše grof Ugolino della Gherardesca. Kod Melorije imaše Ugolino pod svojim zapovjedništvom treći odio pizanskog brodovlja. Za najžešće borbe dade svojim nalog da uzmaknu, i to ne iz straha, nego da oslabi svoju domovinu, te da je lakše skući pod svoju vlast. Ako velik bijaše broj poginulih, ne bijaše mañi broj zarobljenih Pizanaca. Zarobljenici ostadoše u Genovi 13 godina, jer se Ugolino opiraše, da ih se otkupi ili oslobodi, premda se među zarobljenicima nalazio i njegov sin Lotto. Da se nekako oporave, sklopiše Pizanci mir s Florencom, žrtvovaše joj nekoliko utvrđenih mjesta, te predadoše Ugolinu upravu grada. Nego usprkos sklopljenog mira sdruži se Florenca s Genovom da uništi Pizu. Ugolino pokuša da razvrgne taj savez, što mu i uspije, podmitivši glavare Firenze i prepustivši im opet nekoliko utvrđenih mjesta. Premda Ugolino na ovaj način odvrati pogibel od Pize, ipak ga neprijatelji kasnije okriviliše s izdajstva, tvrdeći da htjede da sebi osigura gospostvo.

U isto vrijeme usled spletaka Guglielmina degli Ubertini dei Pazzi, biskupa Arezza, započese opet prepirke između Guelfa i Gibelinaca Toskane. U Arezzu imaše narod svu vlast u svojim rukama, a na čelu mu bijaše jedan *prijor*. Guelfski se i Gibelinski velikaši sdružiše, svrgoše prijora te uzeše u svoje ruke upravu grada. Ali ova prividna sloga među plemićima jedne i druge stranke potraja samo malo vremena, jer Gibelinci, u savezu s istomišlenicima Firenze, istjeraše Guelfe iz grada. Tako bukne rat između Firenze i Arezza. Obadvije se vojske

utaboriše kod *Campaldina*, nekoliko kilometara od *Bibbiene*. S početka se nasmija sreća *Aretincima* a *Florentinci* moradoše uzmaknuti. U tako kritičnom času navali *Corso Donati* sa svojim odjelom s leđa na *Aretince*, te ih prisili da se dadu u bijeg. *Florentinci*, koji se međutim opet urediše, napadoše na bježeće neprijatelje, te ih hametom potukoše (1289). *Biskup Arezza* izgubi život, 1700 *Aretinaca* pokriše bojno pole, a 1000 ih bude zarobljeno. Tom prigodom pogine i *Buonconte di Montefeltro*, koji se u aretinskim redovima borio protiv *Fiorentinaca*, (II. 5. 85-129). Kako mnogi kroničari i historičari tvrde, i *Dante* je sudjelovao u ovoj bici.

Malo vremena prije ovoga događaja tragično svrši svoj život *Ugolino della Gherardesca*. *Ugolino* se bijaše iza nesretne bitke kod *Melorije* dočepao vlasti u *Pizi*. Poraz *Pizanaca* bijaše također i uzrokom da je poskupilo žito, a narod okrivi za to *Ugolina*. Jedan od njegovih nećaka predloži, da se za koje vrijeme sniže porezi, a *Ugolino* ga zato rani bodežem u ruku. Istom prigodom ubije *Ugolino* i nećaka biskupa *Ruggera degli Ubaldini*, kojemu dugovaše svu svoju moć. *Biskup* se tada združi s *Ugolinovim* neprijateljima, da ga sruši, te pozove narod na oružje. *Ugolino* se zatvori u državnu polaču i opre se svojim neprijateljima. Iza kratkog, ali žestokog otpora predade se *Ugolino* sa svojim nećacima i sinovima biskupu na milost i nemilost. Ovak ih baci u tamnicu, gdje umriješe od gladi (1289). *Dante* imaše onda po prilici 23 godine; vjerodostojne mu osobe pripovjediše cijeli tužni događaj. Kako je *Dante* žigosao ponašanje i postupanje *Pizanaca*, to nam najbolje pokazuje 33. pjevanje *Pakla*, gdje među ostalim govori :

Pizo, ruglo liepog kraja svijeta,
 Po kojem se zvonki s' odziva;
 Kad te s bližnjih ne stigne osveta,
 Nek Gorgona s Caprajom dopliva,
 I nek Arnu ušće skroz oplote,
 Da uguši što je u tebi živa.
 Jer i nek je *Ugolin* izdô te
 Ujme tvrdâ, ti ipak ne smjede
 Djecu na te osudit grozote.
 Dob nevina barem ne zavede,
 Nova Tebo, *Ugucciona*, *Nina*,
 I dva druga, te spiev jur navede. (I. 33-79-90).

Šest mjeseca iza toga događaja, tragična smrt Frañke da Rimini i nežinog Pavla udahnu pjesniku jednu od najlepših epizoda u *Božanstvenoj Komediji*. Pročitajmo što nam o tom događaju pripovijeda Boccaccio u svojem komentuu *Božanstvene Komedije*. „Frañka bijaše kćer Guida da Polente, koji se neprestano borio s obitelji Malatesta. Prijateljima obadviju obitelji pođe za rukom da ih sklone, te sklope mir. Da mir bude trajniji i čvršći, obeća Guido da će dati svoju kćer Frañku jednemu od Malatestinih sinova za suprugu. Među Malatestinim sinovima osobito se odlikova Gianciotto svojim pronicavim okom, jakošću duha, neumornim radom, tako da se po svuda tvrdilo, da će on naslijediti svoga oca. Ali Gianciotto bijaše prava grdoba. Poznavajući dobro narav svoje kćeri, znao je Guido, da Frañka neće nikako pristati da bude supruga grdnoga Gianciotta. S toga prihvati Guido prijedlog svojih prijatelja da u Ravenu dođe Gianciottov brat, Pavao Malatesta, te da za svoga brata primi Frañku za ženu. Koliko Gianciotto bijaše grdan, toliko bijaše lijep Pavao. Netom ga Frañka ugleda, zavoli ga, te mu rado pokloni i ruku i srce. Poslije svatbe krene Frañka s njime u Riminu, gdje saznade za cijelu gadnu spletku. Prevarena u svojim najsvetijim čuvstvima zamrzi svoga muža a još većma zavoli Pavla. Jednoga dana zateče Gianciotto ženu i brata u preljubi, te ih ubije u svojoj razjarenosti.“

Koliko je istinita ova pripovijest, ne može se lako ustvrditi, ako se samo uzme u obzir okolnost, da Pavao bijaše već 1269 uzeo za suprugu plemenitu Orabile Beatrice di Ghiaggiuolo, od koje imaše sina Uberta i kćerku Margaretu. Ma kakve vrsti bila ova epizoda, Dante podignu Frañki neumrli spomenik, te ako je ne opravda od preljupstva, ipak prikaza nežinu sudbinu tako ganutljivo, da će još mnogo oko orositi pri čitañu onih uzvišenih stihova. (I. 5. 88-142).

Medutim strančarske se borbe u Florenci sve više poštriše među *Bijelim* i *Crnim*, i u tim borbama osvanu kobna godina 1300. Da se tim borbama stane jednom na kraj, bude ustavljeno da se pošaju u progonstvo buntovne kolovođe obadviju stranaka. Među prognanim nalazaše sa strane *Crnih* Corso Donati, a sa strane *Bijelih* Dantov prijatelj Guido Cavalcanti. Svako tada govoraše, da bi se mir bio uzdržao, da se ne

umiješa u prepirke papa Bonifacije VIII. — Iza smrti Nikole V. (1292), vladaše u Rimu takova anarhija, a među kardinalima u konklavi takova nesloga, da se je trebalo bojati nemira i najtežih izgreda. U takovim prilikama reče kardino Latino, da na brdu Murrone, u Kampaniji, živi pustićnak, po imenu Petar, te ga predloži za papu. Kardinali prihvatiše prijedlog, pođoše praćeni ogromnom svjetinom, da mu se poklone kao glavaru crkve i svećano ga doprate u Rim, gdje zasjede na Petrovu stolicu pod imenom Celestina V. (1294). Ali ovaj po-božni pustićnak ne bijaše dorastao teškoj zadaći glavarara crkve, ne imaše potrebite jakosti duha da se nametne ostalim kardinalima, da umiri razjarene strasti. Tada se lukavi i okretni kardino Kajetan doćepa vlasti, te u dogovoru s Karlom II. Napuljskim prisili Celestina da se odrekne vlasti i dostojanstva glavarara crkve. (I. 3. 58-60). — Decembra mjeseca iste godine, 1294, zasjedne na Petrovu stolicu kardino Kajetan i nazva se Bonifacije VIII. Kako je Celestin dovršio svoj život, nije poznato. Bonifaciju se predbacivalo, da ga je dao smaknuti, i zato imaše papa u Frañevcima svoje najluće neprijatele. — Za Bonifacijeva vladaña postigne papinska moć najviši vrhunac. Albertu Habzburškome, koji ga bijaše zamolio, da priznade i potvrdi ñegov izbor za ñemaćkog cara, odgovori oholo; „Ego sum imperator“ (Ja sam car); plemenitoj i moćnoj obili Colonna oduze sva imaña i potjera je iz Italije. Kobna bijaše za papu i papinski ugled Bonifacijeva borba s Filipom Lijepim francuskim. Prvi i glavni uzrok ovoj borbi bijaše zabrana svećenicima da plaćaju svjetovnim vlastima poreze bez dozvole rimske stolice. (God. 1296). I ako se ova zabrana protezala na svećenstvo cijele crkve, u glavnom bijaše upravljena protiv Filipa Lijepogv, jer ovaj nametnu poreze i svećenicima, pošto trebaše novaca za svoje ratove. Ali Filip ne bijaše ćovjek slab, da je puštao da mu ko planove poremećuje, te zabrani da se iznese novac iz ñegova carstva. Ova zabrana bijaše naperena protiv rimske stolice, koja dobivaše iz Francuske ogromne svote. Malo vremena poslije dogodi se nešto, što još većma pooštri borbu između glavarara crkve i kraļa francuskoga. Bonifacije ocijepi od Tološke biskupije okružje Palmiers i učini neodvisnu dijecezu. Da još više uvrijedi Filipa, imenova upravitelem te

U
H
N
B
E
P
S
I
T
E
T
S
K
A
B
I
B
L
I
O
T
E
K
A

novе dijeceze svećenika, poznata protivnika Filipа Lijepoga, te ga posla kao svoga poslanika na kraljev dvor. Filip ga baci u tamnicu i tuži *inkviziciji*. Tada izdade papa onu poznatu *bulu*, u kojoj je među ostalim tvrdio, da je rimski papa vrhovni glavar ne samo u duševnim nego i u svjetovnim stvarima. Ali to ne smete ni malo Filipа, što više on istrže papinskom legatu *bulu* iz ruku i dade je javno spaliti u crkvi *Nôtre Dame* u Parizu, 11. februara 1302. Zatim sazove u sabor sva tri državna staleža, da potvrde narodna prava proti zahtjevima rimske stolice. Ovaj sabor bijaše sastavljen od crkvnih i svjetovnih velikaša kraljevstva, od zastupnikâ kaptola i sveučilišta, od opatâ i od po dva zastupnikâ svakoga pojedinoga grada. Pravnici Petar Flotte i Vilhelm Norgaret braniše baš odrešito prava krune i naroda; њihove riječi tako utjecаше na sabor, da se zastupnici svećenstva ne usudiše da protivurječeje. Kraljevo postupanje i držanje naiđe na opće odobravanje, te papi bude poslano poslanstvo u ime saborа, da protestuje proti nauci i nazorima sadržanim u spomenutoj *buli*. Kao odgovor izdade papa mjeseca novembra 1302. glasovitu *bulu Unam Sanctam*, u kojoj bijaše i rečenica: „Izjavljujemo, da je potrebno, da svaki čovjek ostane u svemu podložan papi, ako želi da se spase.“ Na to sakupi Filip 13. juna 1303. po drugi put državne staleže, te osudi papu i његоvo ponašanje. Ali čim opazi, da Bonifacije nastoji da se izmiri s Albertom, eda bi u њemu imao slijepo oruđe proti kralju francuskomu, odluči i Filip da promijeni taktiku, te se združi s protjeranim članovima porodice Colonna, koji življahu na њegovu dvoru. Potajno ih pošале u Italiju, da snuju urotu proti papi i da ga ma na koji način maknu s puta. Mržња, koju gojahu rimski plemići proti papi, olakoti im osnove. — Jutrom 8. septembra 1303. provališe oružane čete u Anańu, gdje stanovaše papa, opkoliše dvor, te svladavši svaku zapreku, prodriješe u prijestonu dvoranu. Tad se dogodi nešto čudnovato. Oholi i ponosni papa, osamdesetgodišnji starac, sjedaše mirno na svojem prestolu, čekajući spokojno smrt. „Izdadoše me kao Isusa, ali ću umrijeti kao papa“, reče Bonifacije svojoj prestrašenoj pratњи. Taj prizor zapańi — i ako časovito — iste razbojнике, ali Sciarra Colonna brzo se trže, pograbi mač da ubije papu. Nego srećom ga zadržaše isti његоvi prijatelji. Gra-

đani oslobodiše papu, koji umre malo sedmica zatim, srvan od duševne boli, 11. oktobra 1303. To bijaše onaj čovjek, kojega Dante držaše začetnikom svih svojih nevoļa, i zato ga je mrzio iz dubine svoje duše, kako se može razabrati iz *Božanstvene Komedije*. — Ali i ako je Dante mrzio Bonifacija kao začetnika onih nevoļa koje ga stigoše, štovaše ipak u ņemu vidljivoga namjesnika Kristove crkve, i zato ne mogaše da oprostī Filipu Lijepomu, što se onako nedostojno podnio prama papi. (II. 20. 85-96).

Ove nevoljne prilike i strašni prizori poticahu većinu na zločinstva i opačine, dočim neznatan bijaše broj onih, koji se održaše na stazi kreposti. Nesloga, častohleple, lakomost bijaše preoteļa mah po cijeloj Italiji. Kao da ovo ne bijaše dosta, borahu se pojedini gradovi ili među sobom ili u savezu s papom proti caru. U pojedinim gradovima nastojahu plemićke porodice, da se nametnu narodu, da ga skuče pod svoju vlast. Ali plemići ne uspješe da narodu otmu sva prava, i to prouzroči one neprestane borbe, što nametnuše Italiji ono ropstvo, u kojem je steĭnala više stoļeća, uzdišući za dragom, izgubļenom slobodom.

* * *

(Nastaviće se).

WWW.UNI
У
Н
И
В
Е
Р
С
К
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

* * *

— Д. С. Пвјаде. —

И увек назад, по прошлости давној
Ваша душа лута и жудња се креће;
Тугујете за њом к'о о срећи вајној,
Која се никад повратити не ће.

Садашњост за вас мртва је и пушта,
А живот тек само животом се зове;
Из гробова кужних помрчина густа
Завија и гута ваше празне снове.

Зар баш ничег нема — ни искрице једне,
Да у огњу стопи ваше душе ледне,
Из кога би чисти трулежа и кала
Ускрсли к'о људи нових идеала,
Нових жудњи, нових жеља?...

Зар баш ничег нема,
Да вас дигне и опрема
Против вашег мучитеља:
Празног блеска, лажног сјаја
Навика и обичаја?..

Хај! горе, горе, изван тога смрада!
Где душа не пати, срце не страда;
Камо лепота вечно царује,
А небо земљу нежно милује....
Тамо дигните вâс!
На висовима светлим, слободним,
Где ваздух оштар плућа надима,
И цело биће живот прожима;
Где све дише, живи, све се развија,
И семе сићушно дивом проклија....
Тамо дигните вâс!

То је једино светло станиште,
Где за се човек ништа не иште!
Већ само даје, светли, расипа,
Својим жаром живот простирућ,
Док све у огњу силне љубави
Не стопи, не слије;
Па људе створи — свесне богове,
Који ће истрчат' у бедној гомили
Кано дивови мећ' кепецима.
Тамо, тамо дигните вâс!..

TRI DOSLIJE NEPOZNATE PJESME DUM MAVRA VETRANIĆA.

Prilog dubrovačkoj književnosti XVI vijeka.

— Petar M. Kolendić. —

(1)

Blagodareći ljubaznosti prijatelja mi g. Antuna Vekarića, maturanta pomorske škole u Dubrovniku, dobio sam dragocjen rukopisni zbornik sastavaka dubrovačkih pjesnika XVI vijeka. U tome rukopisu, koji ima 84 nepaginovane obraza velikog formata, nigdje nije nikakva godina zabilježena, pa nam u takijem prilikama podesno pomaže prepisačeva ortografija, da približno odredimo barem vijek postanja. Listajući kodeks, dobio sam ovaj prijedlog pravopisa:

c = z: zuitie, rijetko *c*: carsku, fareem i *ç*: reçi. — *č = c*: placan, *ci*: sconciaua, *ç*: plaç, çut, *çi*: plaçian, a rijetko *z*: uenzaz. — *č = g*: prigite, kadgod *gi*: tugioi, *gh*: ossughenie i *ghi*; xciughenie. — *g = g*: gospoia, drage rijetko, *gh*: tughe. — *j = gotovo u vijek i*, češće ga ne piše nikako: ur (,jur'), priezeru (,pri ježeru'), a *j* pisano slovom *j* za čudo je rijetko, i stoji obično ondje, gdje je prepisač mislio upisati *i* udvojeno: bij (,bi'), jedared dolazi i kao *y*: fasnoyiose (,zaznojio se'). — *k = k*: prilika, *c*: priclada i *ch*: tachoi. — *ž = gl*: glubounik, smigl i *gli*: poglie. — *ri = gn*: napugnen i *gni*: gnieguiu. — *r = ar*: smart. — *s = s*: nasusil (,nasuzil') i *ɣ*: fama, a rijetko *sc*: urese (vaša da tu ide i oblik ,lipscati'). — *š = sc*: usdiscem, *s*: isteti, a i *x*: duxa, plachaxe. — *u = u*, kadgod u početku riječi i *v*: veeniku, vhighlien. U majuskulama redovito *V*. — *v = u*, na početku katkad *v*: vries, vlasa. U majuskulama bez iznimke *V*. — *z = s*: obras, slato, u početku rukopisa (i ako je sve prepisivala, svakako iz različenijeh kodeksa, ista ruka) često *ɣ*: fuati (,zvati'), pa sjem toga *sc*: porase, a vaša da i *x* u riječi muxa (,muza'). — *ž = često x*: xalosti, xiuot, katkad *sc*: scagoran i *sci*: sciuei (,žuči'), pa *xi*: ruxian, *s*: size (,žice'), a rijetko *ac*: xcilia (,žilja') i *aci*: suxcian. — *z = z*: zorom, iezero,

a jedared i s: prie sore¹⁾. Interesantni su i ovi oblici: s zgar, od zgar itd.

Po ovome je, bez daljega razlagaña, jasno, da mu je ortografija vrlo nalik na onu Dinka Rañine (1563) i Vasilija Gradića (1567). Od interpunkcije pozna u pjesmama samo tačku, koju obično, kao i Nikola Rañina u zadarskom zborniku²⁾, upotrebljuje, da ñome dvanaesterac podijeli u dvije jednake pole. Ne smetnemo li s uma, da se u dvije potoñe pjesme dramatik Marin Držić pominje kao već mrtav (a ni razliku između *nj* i *ñ*, *lj* i *l*, koja je svugdje tačno istaknuta), možemo priličnom sigurnošću utvrditi, da je rukopis iz druge polovine šesnaestoga, ili u krajñem slućaju iz prvog decenija sedamnaestoga vijeka.

O ličnosti prepisačevoj nije nam moguće ništa reći. Sudeći samo po tome, što je zbornik pun raznolikijeh „Jeđupaka“ i sličnijeh ljubavnijeh i zajedljivijeh pjesama, nije isklučena mogućnost, da ga je pisao mlad ćovjek, koji je lično učestvovao u pokladnijem predstavama i uzdisao pod draginijem pengerima, pa toga radi i prepisivao vas taj podesni materijal. Po svoj ga je prilici prepisivao u dokolici kao republičin ждстичирь (iusticiarius), jer rukopis odaje ćovjeka, koji je bio vješt ćirilovici. On piše, n. pr., uspomeni se od nemoći³⁾, a pored latinaćkog *h* upotrebljuje često ćirilovsko *χ* i to baš u onom obliku, kako je to slovo u brzopisnoj ćirilovici zabilježio dubrovaćki istorik Mavar Orbini,⁴⁾ „opat od svete Marije od Baćke“ (tako ga zove B. Kašić), te piše: iaoχ šest puta, a sjem toga χip, χotiete, oχodife i aimeχ. Vrijedno je istaći, da prepisać ne razlikuje u pisañu ni slovo *ž* od *h*, a i u Orbini su gotovo istoga oblika, tek što u ñega *ž* ima sitnu okomitu presjeku u sredini.

¹⁾ Napominem, da je baš u rijeći *gora* taj specijalno dubrovaćki glas N. Rañina bilježio znakom *ç*: *fora*. Upor. M. Rešetar, *Zadarski i Rañinin lekcionar*, Zgrb 1894, str. XI, a i D. Zlatarić je miješao *zora* i *šora*, biva *gora* i *zora* (*Stari pisci XXI*, str. XL).

²⁾ V. Maretić, *Istorija hrvat. pravopisa lat. slovima*, Zgrb 1889, str. 8-9.

³⁾ Još g. 1603. Dubrovćanin Matija Pavlović u jednome pismu piše: nemogući proki, pomoki, a to odgovara ćirilov. oblicima немогши проки, помокш. Tu nalazimo i oblik: *spediscaχ* (*Jirećek*, *Споменик XI*, str. 19 i 91).

⁴⁾ *Il regno de gli Slavi*, Pesaro 1601, str. 47, pod rubr. „Et la churuliza sta così“.

WWW.UNILIB.RS Zbornik sam prijegleda radi podijelio u dva dijela (str. 1—40, 41—84). U prvoj poli, sjem »petnes molitava sv. Bri- gide¹⁾« u prozi, ima i više pjesama. Koliko sam uporedom opa- zio, jer nigdje nije zabilježeno ime nijednoga pjesnika, tu ima pjesama A. Čubranovića²⁾ i njegovijeh podražavalaca³⁾, možda Miha Bunića⁴⁾, pa Maroja Mažibradića⁵⁾, po svoj prilici Dinka

¹⁾ Ne bih znao kazati, jesu li ove molitve u kakvoj svezi s „15. mltav svete Brijide“ u glagoljačkoj knjižici „Oficii blažene devi Marie“ jepi- skopa Šimuna Kožičića, što je izašla na Rijeci g. 1530 (Archiv für slav. Phil. II, 725). Po svoj su prilici ovo dva različna prijevoda istoga latinskoga (ital.) izvora.

²⁾ Pjesme, koje u Račininu zborniku dolaze pod brojevima 622, 624, 626, 631, 635, 637, 639, 645, 647.

³⁾ „Djevojke“, „Primađe“ i „Sibila“ (osim prve kitice (varijanta). U dvjema dojake nepoznatijem „Jedupkama“, što su u ovome zborniku, sjem poznatijeh „likova“ dolaze još: hrel, kostrika, kozja brada, leća, lopuh, mati motrova, poponac, trišlja, *eratimuž* i vrijes. Jednoj od njih, a nastala je sva- kako iza Čubranovićeve „Jedupke“, kao da bi lijepo pristojao natpis „Lje- karice“ u opreci prema „Jedupkama“; ona, biva, počine:

Njeke Jedupčine (ieghiupcine) ovdí dohodiše,
ke nikad istine u ničem ne riše,
kažući, da like, kriposti i moći
imaju razlike za vaše nemoći,
ter vam su tlapile kroz dižo njih hudo
i što god mamile besputno i ludo.
Ako čijem bolika, nam reci toj samo,
razlicih er lika mi za vas imamo;
mi babke starice davne smo jur bile
vaše ljekarice, kako ste vidile itd.

⁴⁾ Spomišem, da dobar dio „pjesni ljuvenijeh“, što ih je Jugosl. Akademija štampala kao tvorevinu M. Bunića — nijesu Bunićeve. Već je P. Kreković (Archiv für slav. Phil. XV, 392) opazio, da negovi nijesu brojevi 17, 18, 19 i 27, a tome treba nadodati i br. 13 (St. p. II, 374) i 24 (St. p. II, 203), pa, po svoj prilici, i br. 6 (s akr., „MaRa“), jer nas sricaña: *ni-ljuveni, čas-ures, ja-gospoja* sječaju pjesnika, čigove su pjesme br. 692-711 u Rači- ninu zborniku, dakle, po opravdanom mišleñu prof. Medini (Rad CLIII, 111), Marina Kristićevića. To potvrđuje i činjenica, što i Kristićević u pje- smama br. 709 i 710 ima akrostih „Mara“ — taman kako u ovoj pjesmi.

⁵⁾ Njegova pjesma br. 6 i prvijeh četrnaest stihova broja 19 (St. p. XI, 109 i 117).

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
Rañine¹⁾, a, sudeći po akrostihu „SSSASIN“ u jednoj pjesmi, vaļa da i A. Sasina²⁾. Sve ću to objaviti detaljnije drugom prilikom, a prelazim na drugu polu, jer mi se sa svoje većijem dijelom dojako nepoznate sadržine čini znatnija.

Na str. 41 stoji ova pjesma :

Dubrounik slauan grad po boxoi mitostī
suetiga ulasi dosad . usdarsi eriposti
Pokli biass . chapetan snebesij. isabran
braninas . noch idan i uiech uiekoman
Sua huala islaua . miestu ouomu
tebise sasdaua dumauru samomu
Dubrounik slauan grad . erbo taç proslauī
da istoch isapad . tebe sad . iur slauī,

a za ñom „Orlace dieuize. rigianche ulahignie urissene ribarom
ublatu gouori pronostieh“, „Orlaça Rigianka perastu gouori“,

¹⁾ Baš prve tri pjesme u kodeksu imaju akrostih ‚Rusi‘, a od četvrte je samo početak ‚Ru‘, biva prva dva distiha. Dubrovački literarni istorici češće pomiñu, da je Rañina volio Florentinku Rusu (‚Rosa di Firenze‘), pa da o tome i u ñegovijem pjesmama ima traga. Prof. Vaļevac nastojao je tu tvrdñu oboriti, istićući, da u izdañu Dinkovijeh pjesama od g. 1563 „ne dolazi nikakva Roza“ (St. p. XVIII, IX), a to je kasnije P. Budmani ispravio napomenom, da je u prvome izdañu u ñekijem pjesmama riječ *Rusa*, *Rusi* štampana majuskulama (St. p. XXI, XVIII). Nije izlišno napomenuti, da i I. Đorđić u svome spisu „Vitae et carmina“ za potvrdu te Dinkove ljubavi navodi ñegovu pjesmu br. 116, koja poćiñe:

Vidu sad, za ures tvoj, o mila Ljubavi,
da u *rusi* u ovoj gñezdo tve postavi

(P. Popović, Годишњица Н. Чулића, XXII, 215). Pomenute četiri pjesme padaće, mislim, u red Rañininijeh sastavaka iza prvoga izdaña ñegovijeh pjesama. Mišļeñie, da su ove pjesme Rañinine teško da će uzdrmati to, što i M. Bunić ima jednu pjesmu s akr. ‚RuSA‘ (St. p. XI, 89), jer je već napomenuto, koliko je zbirka ñegovijeh pjesama pouzdana.

²⁾ Toj pokladnoj pjesmi, kojoj bi pristojao natpis „Starci i djevojke“, kao da je izvor „Canto d' uomini vecchi, allegri e goditori“ anonimnoga italijanskoga pjesnika (O. Guerrini, Canti carnascialeschi trionfi, carri e maschere, Milan 1883, str. 56). Ime *Sasin* u akrostihu, mislim, neće biti slučajno. Pjesma mu „Žalos ljuvenice u smrt Pava Torelli“ (St. p. XVI, 164) ima akrostih „PAVV TORELLJU“, a vaļa da mu je pjesma „Rijeći jednoga ljubovnika“ (St. p. XVI, 172) imala u početku za akrostih ñegovo prezime. Istina, početna pismena pojedinijeh kitica u toj pjesmi u sadašnjem ruhu daju riječ ‚StvON‘, ali bi se to lako moglo izmijeniti u ‚Sasin‘, n. pr. stih 5: ar se

„Orlača Rigiancha kotoru . gouori pnostieh“, „Na-priminutie Marina Darsichia dubroucanina tuseba“ i „nadgrobnizu gorgniega . recenoga marina“. Iz prve dvije „Orlače“ iznosim znatnije varijante prema štampanom tekstu u trećoj knizi „Starijih pisaca“, kažem samo znatnije, jer, vjerujući u češće istaknuto mišljenje, da će u pisaću *ikavski* oblici biti stariji, nijesam napomiñao, gdje naš rkp. *ikavske* oblike ispravļa u *jekavske*. Obrnuto, dakako, jesam. Znam, da je to nizañe griješaka, varijanata i ispravaka zbiļa dosadno, ali ne smetnimo s pameti, da nam je svijem želeći, da djela starijih pisaca uzimamo barem približno onako, kako su ih oni napisali. Sprijeda mećem lekciju Vekarićeva rukopisa, a u zagradama iznosim, kako je taj passus u akademijskom tekstu štampan.

I. „Orlača Blatu“ (St. p. III, 212): 2 Hristose (Kristose); 3 jes taj, ki (si taj i); 4 kraluje (kraljuješ); 5 Hristose, i čovjek (Kristose i človjek); 8 ni (i); 9 riječ jedina (rič istina); 12 podržiš na dlani (uzdržiš nad nami); 13 si (s', *ne treba apostrofovati već s toga, što je Vetr. stvorio dvosložno!*); 19 sdružila (družila); 21 i (a); 22 ner (neg); 26 pojući zaglavim (po vieke ja slavim); 29 ner, Hriste ([n]er čisto); 30 sve (da); 32 o(d) tudih (oda svieh); 34 boļarin (Bugarin); 35 hurjatin (kurjatin); 37 u seli svak

čudim (ter se čudim), 9 zenica se (vedrina se), 13 Imam oči (Oči imam) Kome će se, možda, učiniti čudnovato ovo natezañe, ali ne smetnimo s pameti, da su djela Sasinova štampana po slabome prijepisu iz druge polovine osamnaestoga vijeka, pa su u tri stotine godina prepisači imali vremena navrnuti štošta na svoj kalup. Na pošletku vrijedi istaći, da je Sasin avktor pokladne pjesme „Mužika od crevļara (St. p. XVI, 172), koja odgovara italijanskoj „Canto de' calzolai“ Lorenca de' Medici. Što jedna pjesma svojijem početkom:

Ovo je njeki dan, odkle prit ne more
na moje oči san s večera do zore

sliči Menčetićevoj (St. p. II. 170):

Ovo je niki dan, slobodno mogu rit,
na moje oči san ne može nigdi prit,

ipak nije Šiškova, jer u našoj pjesmi dolazi riječ *jaoh*, a tu riječ ne pozna ni Š. Menčetić ni Ć. Držić. U opće *jaoh* dolazi u zadar. zborniku samo u šest pjesama i to u brojevima 650 („KaTa“), 672, 675, 700, 710 („MaRa“) i 743 — još jedan dokaz, da to nijesu pjesme našijeh Dioskura.

(u slišan'ji); 43 gdi (gdje); 44 prikazan (prijazan); 49 Gdi (Dim); 50 zavahta tih vahtar (zavrti tih vihar); 54 ,urisi' (ugrezi); 57 blacki (blatski); 58 da i ptieu (da ptieu); 59 cijenite (scienite); 60 dim li ja toj (je li tako); 61 I očito (Očito), gdi (da), ,karniessa' (krmieža); 63 gdi je hitra himba taj (gdje ishitim himbu tuj: *protiv rima!*); 64 ridankom (narik[1]om), obružit (okružiti); 67 Slišite (Čut ćete); 68 bijelu (bielom); 69 od vaju do (ostaju od); 70 ostanu (o stanu); 73 ,urisi' (umiesi); 74 vaše se podnizi (vaš bis se podnizi i); 75 vremena (vrjemena); 76 istočni (što čini); 78 taj (ta), zlosrdje pedipše (zlameno pedepše); 79 baniste (banite); 80 hraniste (hranite); 81 vojevoda (vojvoda); 82 slanih (slanieh); 83-4 vladamo-damo (vladate-date, *čudnovato i u rkp., što ga je Jagić upotrijebio, isto je kao u Vekarićevu!*); 85 takoj. Blaćane, sterete svudi (tako sve strane sterete svudje); 90 stigom (krilom), naprijetkom prohodi (s narijedkom prihodi); 91 zač joj (koju), posluži (sadrugi); 92 ju (je); 93 sotona ku godi (za to vaj kud hodi); 94 pristoji (prigodi); 98 gdi (gdje); 106 ne smiju čekati (ne smiete kazati); 107 ner (gdje), gdje (kad); 112 to (u); 116 a (i); 117 er (vaj); 119 oblasti (milosti: *protiv rima!*); 120 svrh (vrh); 121 rok (toj), vrijeme (brieme); 122 slavnoj svoj (slanoj toj); 123 da (za-č); 124 od vašijeh (oda svieh); 126 je (će); 127 ter vam će (Er vam je); 128 glibeh (glibieh); 131 breči (zveči); 134 ševar (čever), gdi (gdje); 139 vojnici (vojnice); 145 Blaćane (Blaćani); 147 to (toj); 148 Blatu (Blato); 151 nije (ni); 153 er (a); 158 u ([u]), oprati (obradi); 161 ku, vajmeh! za svijeti (ka ima prispjeti); 163 višni (vidju); 164 spraviv (k pravcu); 165 ni (i); 167 susjetstvo (susjedstvo), gorčije (gori); 168 grozeći (jak grozno), primrlo (primrli); 169 vas bič frusta (bič i frusta); 170 što hljebac grabite ([za]što hljeb vadite); 176 povridat (povriedjat); 177 Blaćani vrhu (blaženi svrhu); 184 ka ([ka]); 187 ,priechna' (prietna); 189 er (ar); 190 malu (slabu); 192 slamina (od slame); 193 taj vaša oholas er (i taj vaša oholas, i); 195 I opet (Opet); 196 obilne (bludne); 199 gdi (gdje); 200 hurjatu (kurjatu); 201 ,Ar pie ublato' (arpe i flautu); 202 da vaše sve Blato podristu (u vašem da Blatu podrestu); 203 jamačno (ja mukom); 209 živuća (svitlija); 210 koli (koliko); 212 i (u); 214 slove (plove); 216 hvala i slava (slava i hvala:

protiv rima!); 220 od svojijeli (oda svih); 221 diči se (naj liše); 223 zgar (svak, *i u Jag. rkp. sgar.!*); 224 oružja (oružje); 225 komu (k tomu, *i u Jag. komu!*), vojnik (bojnik); 226 braneći (braniti); 227 većma (u kom); 228 ner (tač), živi (sivi); 230 blacke (blatske); 233 pri (u); 234 pastirom (pastiru); 235 desna (složna); 236 od puka (puka); 237 to (toj); 238 vladaoem (vladocu); 239 čes (čas), koji (koja); 242 stare (zlate); 245 takoj (tako); 247 vulkan sam (bulikan); 248 živi (suhi), da (i); 251 gdi je ogněna taj (da ognjem ta); 253 to (toj); 254 kripas (kriepos); 256 brani (hrani); 257 vrstu (vrst); 258 ka-ka (tko-tko); 259 bez krvi (neharni); 261 vodeći (vodite); 266 glas (čas); 267 svak (sud), tadaј (tada); 269 a jeda (a da); 270 i objavi (u dubravi).

II. „Orlača Perastu“ (St. p. III, 220): 1 Meju (Medju); 3 gdi je selo (gdje je sve zlo), selu (zlu); 5 Gdi (Gdje); 7 ner (neg); 13 tu (tuj); 15 neg (ner); 17 dušu (duše); 18 odiru (deru); 19 od glada grozeći (gladne grozneći); 20 posreću (do srea); 24 gorki (grozni); 25 gdi (gdje); 26 rasevilne i (rasevilivši); 29 gdi trude (gdje trudne); 30 uskoci i (.) gdje (sve uskoci gdje ih); 31 svlače (tlače); 33 od jada za toli (jada za tojzi); 37 tomu (tomuj); 39 da (i da); 41 zledi (griehe); 43 tvori (stvori); 45 Ovaj (Ova); 46 pasjemu (po svomu); 48 opali (popali);

49-50 Neka harambaše, hudobu ki slijede,
zlosrdje utaže, da iskrńijeh ne vrijede
(Neharan i bješe hudobu ki sliede
zlosrdjem ureše da iskrńijeh ne vriede);

52 zloba te (i zloba); 54 kom rasu (kim mraše); 55 mļeckoga (mļjetskoga); 58 cvilite (evielite); 59 toј (to); 60 kutlu (kotlu); 61 zašto bo smrt (za što smrt); 62 čovjeka (zlieh vieka); 63 tomuj (tomu), u bezdań prigoni (bezdan progonu); 64 er (ar); 67 Boduli (brodi se); 69 Boduli (Budući); 70 tļapeći (topoći); 72 a gdi (gdje li); 73 Vojnike er (Vojnice ar), zgliedaju (gledaju); 77 da (er); 81 gdi nijedno nije (gdje nie niedno); 84 intačno (otajno); 87 ‚nachim‘ (nadjem, *vaļa da prema ćirilov. наћем*); 89 i reku (ter veće), svemoga (moguća); 94 zlosrdju ne ohode, ni (zlosrdno o[b]hode njih); 95 treskom (trieskom); 97 јадна (jedna, *kako je i Jag. u ispravcima nagadao!*); 98 opakoj (u paklu);

101 neprike (ne prigne k); 102 gdi (gdje), pustoj (gustoj); 103 od lava (lava); 107 gdi toli (gdje glede: *i u Jag. rkp.!*); 108 krv liče (krvniče); 109 usilos (silos); 111 gdi opaki (opaki); 112 po selijeh (i žalos); 113 lačne (plačne, *za čudo i u Jag. rkp. ista griješka!*), boleći (bojeći); 117 A svak sad (Svak sada); 119 bijede (brede); 124 zled (ćud); 127 za uskoke (uskoke), ‚brodixe‘ (vodiš); 129 Lje zloba tvoja (Ili je zlobos); 130 Na toli (kojom mi), susjetstvu sazdana (susjedstvo zadava); 134 taj (ter); 137 ter gdi (tere); 139 vas će vješati (vam će viseći), 140 da vam se dug plati (da[t] vam se dug pleći); 141 gdi (gdje); 142 kapeći (kipeći, *i u Jag.!*); 143 Er (Ter); 144 na trsni van (našadši vrh); 146 grajući (gračući); 147, 149 er (ar); 150 i mrtvijem (mrtvime); 152 susjeteku (susiedsku); 153 mrtvi gdi (mrtve gdje), svit (sviet); 157 vam (toj); 158 sud od zgar (goni zgar); 168 susjestvo (susjedstvo); 169 Er božja (Erbo sva); ni pravda (nepravda).

O pjesmi „Orlača Ridanka Kotoru govori“ teško će iko pomisliti, da nije Vetranićeva, jer od početka do konca odiše negovijem načinom pjevaña. Za drugu pjesmu, biva „Na primnutje Marina Držića“ činilo mi se je podesno dokazima utvrditi, da je Vetranićeva. U tome nam, dakako, naj boļe pomaže metrika, kaono ti ono, što su pozniji prepisači trudno mogli mijeñati. Istaknutije metričke pojave u toj pjesmi mogu se svesti na ovo pet tačaka:

1. U pjesmi dolazi samo elisija jednosložnijeh riječi, a elidovañu ne smeta slovo *j*: *da jednaga cvijelimo, to je gorka boljezan, gdi je rajska muzika.*

2. Apostrof dolazi gotovo samo u imperativu: *dopus', mol'.*

3. *O*, koje se je razvilo iz *l* na koncu sloga ne čini sloga: *Ni bio grad vrh gore, ukladao grozni plač, er bi mi poslao sad* itd. To vrijedi i kad je taj slog u rimu *O sjence zelene, ter ve je listak spao — gdi je Marin ljubene pjesance popijevao; naj liše Dubrovnik, koji je vazda bio — od muza ljubovnik i u svakoj slavi ctio.*— *Prije* je dvosložno i jednosložno.

4. U srokovima na vokal pjesniku je pravilo, da mu se slažu dva potoña vokala i barem jedan konsonanat među ñima: *jadovno — žagorno, gizda — prida, priseatka — proplaka, pravda — vazda, Dijana — prislavna, kamenje — zelene* itd.

Griješke bi bile: *Ekuba — groba, violune — zvone, samo — slano.*

5. Od ponavlaña ističem: gdi Apolo proplaka, *suzice roneći, — suzice roneći* ter s toga poraza.

Uporedimo li ovaj prijegled s karakteristikama Vetranićeve metrike, što ih je prof. Medini vješto sabrao (Rad CLIII, 105-7), uvjerićemo se, da je ovu pjesmu napisao *Mavar Vetranić*. Da to još bole utvrnim, evo nekoliko mjesta iz ove pjesme prema drugijem Vetranićevijem djelima :

- 22 oblake propada i *na on svit prohodi,*
(P. u vr. od pošljice, 8) *jadovit uzdah tvoj na on svijet prohodi.*
- 41-2 prije roka *naj liše* da grozno *suzami*
za nime *uzdiše zemlja, lijes i kami,*
(P. Latinom, 125-6) *čujući najliše* gdi *plačno suzami*
od jada *uzdiše zemlja, lijes i kami*
- 47-8 u *tudoj državi* ter se taj *grob gizda,*
gdi tijelo ostavi, a bogu duh prida,
(Nad. A- Lučiću, 5-6) *i ostaloj državi, Lopudu najliše*
gdje tielo ostavi a k nebu duh dviže.
- 67 *Kastalija prislatka* ter *osta* u *smeći.*
(VI. hvarsk., 27) *Kastalja prislatka* er pri vas *izvira.*
- 80 *kopito što je konsko* u *hridju izbilo,*
(VI. hvarsk., 34) *što je konjsko kopito izbilo* iz *stine.*
- 125-6 *tuga*
s *korijenkom korijepi mé srce van kruga,*
(P. suda nap., 13-4) *tuga*
koreipi vajmeh van me srce iz kruga,
- (P. u vr. od pošlj., 16) *s korienkom* ter *moje sve srce* *podira.*
- 141-2 ter, *vajmeh!* *trudan svijet* *posilno* gdi *slijedi*
gdi *najde ljepši cvijet prije ga povrijedi,*
(P. kufu, 87-8) *Zlosrdje ner slijedi* ter *mno-krat* na *svieti*
prie cvietak povriedi, ki je *ljepši* *vidjeti.*
- 149-50 i *sve se skončava* i u *magli* *prohodi,*
*što saj svijet sazda*va i *zemlja što plodi.*
- (P. koš. ranj., 671-2) *za što svijet što dava* i *zemlja što plodi*
sve se toj skončava i u *zemlju* *pohodi,*
- (Tužba moja, 85-6) *a zemlja što dava* i *zemlja što plodi,*
sve se toj skončava i u *zemlju* *pohodi.*
- 309-10 *nitkore*
pod nebom na svit *saj utažit* *ne more*
- (P. koš. ranj., 105-6) *pod nebom nitkore*
jezikom izreći na svieti *ne more*

- 375-6 *nastani*
u slavi nebeskoj, gđi stoje izbrani
 (P. koš. ranj., 297-8) *nastani*
s vesl'jem u slavi gdje stoje izbrani,
 397-8 *raduje*
nad svijemi zvezdami, gđi sam bog kraljuje,
 (Nad. A. Luč., 23-4) *raduje*
nad sviema zvezdama gđi sam bog kraljuje.

Sličnijeh primjera mogao bih navesti još mnogo, ali je, nema sumne, ovo dosta da potpuno utvrdi istaknuto mišljenje, e je ovo Vetraniceva pjesma¹⁾. Napomenuo bih, da se ni date smrti ovijeh dvaju pjesnika tome ne protive, jer je naj bolji dubrovački komediograf, Marin Držić, preminuo 2 maja g. 1567²⁾, a Mavar Vetranic 15 januara 1576³⁾.

¹⁾ I riječi *flaut, intačno, Kastalija, krug, na izmit* itd., koje su za Vetranica karakteristične, to potvrđuju.

²⁾ N. Petrovski, *O сочиненіяхъ П. Гекторосича*, str. 17; Rad CXLVIII, 229.

³⁾ Zapis na dva rukopisa (190 i 309) u bibliotecei Male braće u Dubrovniku, vidi i A. Pavić, *Historija dubrovačke drame*, str. 41. Mišljenje, da se je dum Mavar rodio g. 1482 odgovaraće, po svoj prilici, istini, a da je preminuo u dubokoj starosti dokazuje i pjesma M. Bunića (St. p. XI, 257), koja počine:

Vila: Čiji su ovo mramori? Um: D(on) Mavra, ki na svit višnjega svedj dvori i spieva do sto lit.

Za čudo je, što u našijem genealogijama obično nema porodice Vetranicâ, samo iz jedne doslijene poznate iz XVII vijeka moguće mi je, zahvaljujući predusretljivosti g. Josipa Onyszkiewiczza, priopćiti ovaj ulomak: „N. 8. Domenico fig.o di Nicolo pred.o hebbè per moglie Tomasina fig.a di Matteo di Radoslao Turcinovich Cittad.o Raguseo come per Car. Dot. 1484. 6. Agosto e P. M. 1482. 12 Lug.o con la quale hebbè l'infrascritti figlioli. Nicolo — Fù Monaco di S. Benedetto D. Mauro nel Monasterio di S. Jacomo e Poeta insigne nella lingua Illirica. Matteo... Hierolimo... Jacomo... Barbara — fù prima sposata con Fran.co di Stefano da Cattaro Cittad.o Raguseo poi fù moglie di Biagio di Nicolo Latiniza Cittad.o Raguseo come per P. M. 1506. 26 Marzo. Cattarina — fù moglie di S. Matteo Zilio qu.m Jacomo Gentilhuomo di Curzola come per P. M. 1522. 5 Maggio e Car. Dot. 1524. 19 Apl̄e. Testamto di d.o Domenico 1526 f.o 47. Testamto di detta Tomasina 1506 in f.o 73“. Tu je zabilježen i potoni predstavnik te kuće ovijem riječima: „Con la morte di sudd.o Fran.co di Dom.co Vetranic seguita de 1630 in circa diede fine questa fameglia doppo il corso di 330 anni in Ragusa“.

Da je i „nadgrobnicu“ napisao dum Mavar, sjem metrike, dobar je dokaz i ono „gorgniega . recenoga marina“. Čudnovato je samo, što se, stih 5, *vode* sriče s *poje*, gdje bi, mjesto *poje*, očekivali: *1 ili 2 konsonanta + od* (možda *+ konsonant)e* (u ostalom tako je i u predašnoj pjesmi *samo — slano*), a upada u oči i za Vetranića neobično, st. 18, *raduju — poju*, ako to ne vaļa smatrati griješkom, kao i u prvoj kńizi ņegovijeh pjesama: IV, 66 *loše — naše*, a i u predašnoj pjesmi: *Ekuba — groba i violune — zvone*. Možda je prepisač imao pred sobom slabo sačuvanu volantu ili potoñi list u rukopisu, pa oba puta pogrješno pročitao, a i inače, kako je to stražñi obraz u našem rukopisu, pjesma je mnogo stradala i s vlage i bog zna s kojijeh neperilika.

(Nastaviče se).

V A S P I T A Ń E V O Ľ E .

— Jules Payot. —

K Ń I G A P R V A .

— — —
U V O D .

GLAVA PRVA.

*Zlo protiv kojega se vaľa boriti, razni oblici abulije kod đaka
i umna radnika.*

Kaligula je želio da Rimľani imaju samo jednu glavu kako bi ih jednim udarcem sve posjekao. Nepotrebno je imati sličnu želju za neprijateľe protivu kojih ćemo se boriti: uzrok svima našim neuspjesima, gotovo svima našim nedaćama leži u slabosti naše voľe: to je naša odvratnost prema naporu, naročito prema trajnom naporu. Naša pasivnost, naša lakomislenost, naša rasijanost, to su imena koja oznaćavaju osnovu sveopće ľenosti, koja je za prirodu ľudsku ono što je materija za težinu tijela.

Jasno je da pravi protivnik postojanoj voľi može biti samo neka postojana sila. Strasti su, po prirodi, prolazne; što su silnije to mańe traju, i za to što popuštaju mi ih ne možemo smatrati kao prave prepreke postojanome naporu, — ostavľamo na stranu rijetke slućajeve gdje su one stalne i gdje idu do bezumľa. U tome meduvremenu popuštańa strasti ima se kad dosta uraditi. Ali postoji jedno osnovno stańe duševno, stańe apsolutno postojane radńe, a ono se naziva tromost, apatija, lijenost, besposlićeńe. Obnavľati često napore znaći obnavľati borbu protiv toga prirodnoga stańa, ali ne i dobiti konaćnu bitku u toj borbi.

Mi rekosmo osnovno i prirodno stańe, jer će ćovjek učiniti postojan napor za duće vrijeme samo kad ga nuđa nagoni. Svi putnici jednodušno tvrde da su svi necivilizovani narodi apsolutno nesposobni za dugotrajni napor. Psiholog Ribot dobro veli da su prve napore voľne paźńe morale ćiniti žene iz straha od batina, za redovan rad, dokle su se ľudi odmarali. Zar ne vidimo kako pred našim očima izumiru Indijanci koji više vole

WWW.CNIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
I da ih utamane nego li da pokušaju redovno raditi i zaradivati više nego što bi im trebalo?

Ali zašto da idemo tako daleko za dobro poznatim primjerima, zar ne zna svako s kakvom se sporošću dijete nagoni na redovan rad? Rijetki su seljaci i radnici što žele da čine bolje nego što su drugi radili i nego što se čini oko njih. Prebrojte, kao ono Spencer¹⁾, sve one predmete kojima se svaki dan služite, pa ćete vidjeti da se svakim od njih, ako se malo razmisli, može mnogo bolje poslužiti, i doći ćete do istoga zaključka kao i on „da se čini e je svrha većine ljudi da provedu život što mañe misleći“. Ako pregledamo svoje dačke uspomene, koliko bismo drugova — radnika nabrojali? Zar nijesu gotovo svi gledali da sa što mañe truda pregrme ispite? Nima je još iz gimnazija lični napor, napor razmišljanja mrzak! U ostalom, u svima zemljama oni se provlače na ispitima i sa prostim naporima pamćenja! Zato im ni ideal nije mnogo uzvišen. Oni žele, i g. Maneuvrier to vrlo lijepo kaže za Francusku, „činovnička mjesta, mjesta na kojima su rđavo plaćeni, mjesta ne bog zna kako viđena, bez budućnosti, bez vidika, gdje čovjek ostari za stolom, gdje svakog ubogog dana gleda kako u ništavilu dnevnoga zanimanja propadaju i postepeno se gube njegove sposobnosti, ali gdje imaju i neporočno uživane da ne moraju misliti, htjeti ili raditi... Kancelarijska uredba... uredila je i njegovu aktivnost kao sahat i oslobodila ga teške časti da radi i da živi.“²⁾

Ne treba isključivo optuživati činovnike. Svaki zanat, svaki poziv, ma kako uzvišen bio, nije dovoljan nikad da očuva ono što je lično u čovjeku, njegovu snagu i energiju. Prvih godina um može da se zar aktivno vježba. Ali u brzo se broj novih kombinacija, broj i mogućnost slučajeva koji zahtijevaju razmišljanje, istraživanje, smanji. I najvažniji poslovi za koje, sudeći s pola, treba velikih umnih napora, postaju čista navika. Advokat, sudac, liječnik, profesor žive od onoga što su naučili, a to što su naučili samo se vrlo polagano i vrlo rijetko povećava. Navika je stvorena, razum se bez vježbanja tupi, a uz

¹⁾ Spencer: *Introduction à la Science sociale*. St. 327. Alcan.

²⁾ *L'éducation de la bourgeoisie*; — Léopold Cerf. 1888.

U
Н
И
В
Е
Р
С
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ńega i pažńa i snaga razlagańa i razmišļańa. Ako čovjek ne nade drugo kakvo intelektualno zanimanje pored svoje službe, ne će moći izbjeći da njegova energija postepeno ne obamre.

Pa kako je ova kńiga namijeńena naročito đacima i umnim radnicima vaļa izbliže posmatrati oblike „zla protiv kojega se treba boriti“. —

Najozbiljniji oblik zla kog daka jeste ona raslabljenost, ona „duševna malaksalost¹⁾“, koja se opaža u svima radńama mlađevim. On obično spava više časova nego što treba, ustaje raslabljen, mlitav, nemaran, polako se oblači zijevajući, i izgubi dobar dio svoga vremena. Nije raspoložen za rad, ne mili mu se raditi. Sve što radi, radi „hladno, tužno, od bijede“. Lijenost mu se čak i na licu gleda, malaksalost se nańemu čita; on izgleda neodređen, mlitav i zabrinut. U kretańu ni snage ni određenosti pokreta. I tako izgubi cijelo prepodne! zatim ide na doručak, ide u kavanu da pročita novine zajedno s oglasima, jer ga to zanima a ne zadaje mu nikakve muke. Poslije podne on ima nešto snage, ali i ta snaga se troši na ćaskańa, na nekorisno diskutovanje, a naročito jer je svaki lijen čovjek zavidljiv na ogovarańe — političara, kńiževnika, profesora. U veče, nesrećnik leže oćajan, nešto neraspoloženiji nego prošle večeri — jer ona neklonulost, koju unosi u rad, unosi je gotovo uvijek i u zadovolstvo, nikakva radost ne biva bez muke, svaka sreća pretpostavlja nekakav napor. Kńiga, muzej, šetńa po šumi, zadovolstva su koja traže da ih čovjek pozna, to su aktivna zadovolstva. Kako s druge strane opet vrijede samo aktivna zadovolstva, kako se ona mogu po volji beskrajno ponavljati, leńivac sebi bira najprazniji život koji može postojati. Leńivci puštaju da im se izmigole kroz prste zadovolstva samo za to što ne stegnu ruku. Sv. Jeremija ih šalivo upoređuje s onim naslikanim vojnicima s uzdignutim mačem kojim nikad ne udaraju.

Osnovna lijenost ne sprećava nikako povremene trenutke energije. Necivilizovani narodi se ne gnušaju velikih napora već redovnoga reda, koji na kraju krajeva utroši veću koli-

¹⁾ Fénelon. *Education des filles* — br. II.

činu energije; neznatan utrošak, samo ako je stalan, upotrijebi više snage nego veliki utrošci kad su činieni u velikim razmacima poslije dugih odmora. Lenivac podnosi rado i lako ratne napore, jer su trenutni, a za njime slijede duge periode nerada. Arapi su osvojili prostranu carevinu. Nijesu je očuvali u vlasti za to što su im nedostajali trajni naponi, kojim se organizuje u državi administracija, stvaraju putevi, dižu škole i podiže industrija. Otuda i svi lijeni daci, kad se ispiti približe, mogu da „rade kao koñi“. Oni ne mogu da podnesu svaki-dane umjerene napore, koji traju mjesecima i godinama.

U umjerenom i stalnom radu nalazi se stvarna i plodna energija, svaki rad koji bi skrenuo s toga puta može se smatrati kao *lijeni rad*. Stalan rad pretpostavlja, po sebi se razumije, stalnost i upravu. Energija voće se pokazuje prije u orijentovañu jednoj svrsi svih umnih moći nego li u mnogobrojnim naporima. Evo jednog čestog primjera lenivca. Mladić je živ, veseo, energičan. Rijetko da što ne radi. Za jedan dan pročitao je nešto iz geologije, jedan članak Brunetijerov o Rasinu, pregledao neke novine, pročitao neke svoje bileške, skicirao plan za kakav rad, preveo nekoliko strana s engleskoga. Ni za trenutak nije sjedao besposlen. Negovi se drugovi dive njegovoj snazi radnoj i raznovrsnosti njegovih zanimanja. Mi, međutim, moramo takvoga mladića nazvati lenivcem. Za psihologa u toj mnogostručnoj radni ima znakova o jačoj *spontanoj* pažnji, ali koja još nije, *voľna* pažnja. Ta tobožnja snaga za raznovrsni rad dokazuje veliku slabost voće. Takov dak prikazuje tip, vrlo običan, lijena đaka, a koji ćemo mi nazvati rasijanim tipom. Ta „šetnja uma¹⁾“ nesumnjivo je prijatna — ali to je šetnja iz zadovoljstva. Nikol naziva takve radnike što lijetaju tamo amo, bez koristi, „sitne pameti²⁾“.

Oni su, kao što lijepo veli Fénelon³⁾ „kao ono upaljena svijeća ostavljena na vjetru“.

Velika šteta toga rastura naporâ je u tome, što nijedan utisak nema vremena da se cio ureže. Može se reći da je apsolutni zakon što vlada intelektualnim radom ovaj: misli i osje-

¹⁾ Leibniz: Théodicée § 56.

²⁾ Nicole: Du danger des entrenties, L.

³⁾ Education des filles ch. V.

ćaña koje smo samo uselili kao što se u „krčmi“ useljavaju namjernici, za nas su stranci, to ostaju i mi ćemo ih brzo zaboraviti. U idućoj glavi vidjećemo da je pravi intelektualni rad u orijentovaću sviju napora u jednome samo pravcu.

Ta odvratnost prema istinitom naporu, t. j. odvratnost prema sređivaću svih posebnih napora jednome određenome cilju, otežana je još velikom odvratnošću prema ličnom naporu. Drugo je, doista, stvarati jedno djelo, izumijevati originalna djela, a drugo je slagati u pameti ono što su drugi činili. U ostalom, lični napor je tako mučan samo za to, što ide neizbježno s ņim i sređivaće. Dva najsavršenija oblika umnoga rada nerazdvojno su sjedićena u svakome radu. Otuda se može i konstatovati koliko je neprijatan takav rad za većinu đaka koji će biti sutra „oni što vladaju“. Gimnazijalci iz viših razreda, u kojima se uče jezici, dobri su đaci, koje potiče na rad posljedni ispit. Oni su vrijedni i u opće taćni na radu. Na žalost, oni nikako ne razmišljaju. Ta neradna umna vodi težni da se misli samo rijećima, i ništa više. Izućavajući psihologiju, nijedan od ņih ne će da pomisli da bi, izućavajući primijećenu psihologiju od svoga rodeća po cio dan, kao što je radio Jourdain s prozom, mnogo prostije bilo izućavati sebe sama i nalaziti na sebi primjere u mjesto da pamte primjere što ih navode kńige. Oni to ne mogu, oni imaju nesavladljivu naklonost da uće u mjesto da *istražuju*. Onaj grdni materijal koji moraju nametnuti svome pamćeću maće ih plaši nego i najlakši lićni napor. Svuda su oni pasivni — sjem onog malog izuzetka odabranih đaka.

Praktićan primjer ove nesposobnosti za lićne napore daju nam tromjesećne utakmice koji će biti prvi. Većina se đaka straši takvih utakmica. Za ņih je baš neprijatno kad moraju da pišu o predmetu za koji obiće ne treba naći nešto novo, već prosto rasporediti po novome planu ono što je na traži ćasovima ućeno, unijeti u izlagaća jasnost i *lucidus ordo* koji ćitalae.

Iz gimnazija se nosi sobom i na velike škole ta odvratnost prema lićnome naporu i to bez velike štete, jer na ispitu se ne pita šta je đak, što vrijedi, već kakvo je ņegovo pamćeće i najnići nivo od onoga što se zna. Svaki savjestan i misleni đak,

mora priznati, sebi da je zbir onih napora koji ne dolaze u oblast pamćenja vrlo malen u jednoj godini medicine, prava, prirodnih nauka, historije.

Zanimljivo je vidjeti kako su tanani oblici u kojima se lijenost javlja čak i kod naučenaka. Mi ne mislimo na lijenost gdje je izlučen veliki i težak posao; jer ovdje količina rada ne zamjenjuje nikako kakvoću rada. Šta više, količina često šteti kakvoći rada. Nemački naučenaci se rado nama posmjehuju; kao Raton iz basne, oni izvlače iz vatre kesteće koje mi pojedemo. Poređenje je, čini nam se, tačno. Raton je doista simbol erudicije.

... Raton svojom šapom
Vrlo polako i oprezno
Rasturi pepeo i trgne prste;
Pa onda više puta to ponovi;
Izvuče jedan kesten, pa dva i tri kao lopov...

Takav je rad koji čovjek počne i nastavlja. Kad um ne prestano traži oslonca u tekstovima, ne može ništa da stvara, a može učiti s uspjehom čak i kad izgubi onu tananu sposobnost za pronicanje stvari. Vrijeme će dokazati da je Renan imao pravo što je kazao o naukama gdje je učine sve i sva. One nemaju budućnosti. Nihovi su rezultati neznatni, sporni — a sjem toga onih dvadeset tisuća svezaka što idu svake godine u Narodnu Biblioteku za nepunih pedeset godina predstavlja će, ne računajući tu dnevne listove i povremene časopise, pored današnje zbirke, milijun svezaka više. Milijun svezaka! Uzmemo li da je srednja debljina svake sveske dva centimetra, onda bi one, naslagane jedna na drugu, bile četiri puta toliko visoke koliko je visok Mont Blanc. Zar nije jasno da će historija malo po malo napustiti lična imena i zaustaviti se na velikim društvenim pojavama uvijek hipotetičnim u svojim uzrocima i djevstvu, i da će čista erudicija izgubiti svaku auktoritativnost pored mislenih umova? Erudiciju će upropastiti grdna količina skupljene grade. Nagomilavanje će se sve mađe i mađe smatrati kao nekakav rad. Tome poslu daće se pravo ime teret. Ime *rad* daće se stvaranju, odvajanju nepotrebnih detalja koncentraciji što stvara onaj uzvišeni napor misli. Stvarati znači tražiti osnovnu, glavnu siluetu i iznijeti je u punoj svjetlosti.

Nepotrebne sitnice samo kvare istinu, one u neku ruku izvježbanome oku pokazuju kako se u polet umne energije upija ona nesavladljiva lijenost koja je u nama.

Može se, ovaj nama! reći, da cijeli naš školski sistem ide na to, da tu osnovnu intelektualnu lijenost uveća. Gimnazijski je program takav kao da se namjerno ide tome da se od svakoga đaka stvore *rasijani ljudi*. Oni nagone te nesrećne mladiće da se dotaknu svega a zabranjuju im, raznovrsnoću onoga što ima da se uči, da ma što iz osnova prouče. Otkuda bi mladić mogao i da misli e je sadašnja sistema gimnazijskoga učenja apsurdna? Ta sistema ide na to da ubije u učeniku svaku inicijativu i svaku iskru lojalnosti u radu. Prije nekoliko godina snaga naše artiljerije bila je slaba, danas se ona udeseterostručila. Zašto? Zato što je đule prskalo kad je udaralo o preponu, te preponi nije mnogo udilo. Danas je pronađen naročiti rasprkač, đule ide još nekoliko sekunada pošto udari u preponu, zarije se duboko u ņu, pa unutra sa svih strana pritiješćen rasprsnje se, polomi i u prah sve pretvori. U našem današnjem školskom obrazovanju zaboravilo se našem umu dodati taj rasprkač. Nikad se ne ostavi stečenome znađu da duboko pronikne. Čim se zaustaviš, oni viknu: Naprijed! Naprijed! — Ama ja nijesam dobro razumio osjećanje što sam ga dobio čitajući to i to jedva se oertalo . . . Naprijed! Naprijed! Novi vječiti Judo, moraš naprijed bez odmora; moraš prijeći matematiku, fiziku, hemiju, zoologiju, botaniku, geologiju, opću historiju, geografiju, pet dijelova svijeta, dva živa jezika, više stranih kniževnosti, psihologiju, logiku, nauku o moralu, metafiziku, istoriju filozofskih sistema . . . Naprijed! naprijed da budeš sitna pamet; ponesi iz gimnazija naviku da sve vidiš površno, da presuđuješ po onome što spoľa vidiš! . . .

Ta luda trka ne će se umañiti ni na velikoj školi, a za mnoge đake postaće još brža.

Dodajte tome da se pogodbama za današnji život ide na to da se svede naš unutarni život na najmađu mjeru, da se vodi rasijanost našu do granica koje je teško prijeći. Olakšani način saobraćaja, česta putovanja, bavleće na moru, u šumovitim krajevima sasvim rastržu na sve strane misao. Nema se više ni vremena za čitanje. Živi se nemirnim i praznim životom. Novine,

ono izvještačeno dražeće uma što ga one čine, lakoća s kojom se kroz „različnosti“ prolazi kroz pet dijelova svijeta, čine te mnogi smatraju čitaće kakve kńige za dosadno.

Otkud možemo mi da protiv stanemo toj rasijanosti našega uma kad nas na to nijesu spremali i vaspitavali? Zar nije to strašno kad čovjek pomisli da glavni posao, vaspitaće voľe, nigdje niko neposredno i svijesno ne radi? Pa i ono što se radi u tome pravcu, radi se drugoga nečega radi: svi se staraju da pamet nakľukaju, a voľa se vaspitava samo onoliko koliko je neophodna za umni rad. Ja rekoh vaspitava? Ali nu samo draže, i to je sve. Svaki misli samo na sadašnost. Danas upotrebljavaju čitav sistem kazne i obodravaća: grđña učiteľeva, drugarska ismijevaća, kazne s jedne strane a s druge nagrade i pohvale. A sutra ništa više do daleki, neodređeni izgled na ispite prava, doktorata medicine, koje najzad i najľeńiviji polože. Vaspitaće voľe se čini onako uzgred, a medutim energija čini čovjeka onim što je. Zar bez ne i najveći umni darovi ne ostaju besplodni? Zar energijom nije počineno do sada sve što je lijepo i veliko na svijetu?

I što je još najčudnovatije, sve ovo što mi ovdje rekosmo, cio svijet govori u sebi. Cio svijet trpi od te nedalice između pretjeranoga umnoga obrazovaća, i slabosti voľe. Ali još nije napisana nikakva kńiga o djeđstvima kako se može lijepo vaspitati voľa u čovjeka. Ne zna čovjek šta da čini te da ra sebi izvrši to vaspitaće, kojem naši učiteľi nijesu čak ni giavne erte obiležili. Pitajte desetoricu đaka od onih koji ništa ne rade; oni će vam se ovako ispovidjeti: juče je nastavnik u gimnaziju odredio što treba svakoga dana, šta više i svakoga sahata, raditi. Zapovijest je bila čista i jasna: vaľano je naučiti jednu glavu iz historije, izraditi taj i taj zadatak iz geometrije, napisati nešto, prevesti taj i taj stav. Nas su ispravľali, hrabрили ili grđili, utrkivaće je silno i vješto održavano. Danas nema ni toga. Nema određene zadaće. Raspolažemo vremenom po voľi. Kako mi nijesmo nikad sami raspoređivali svoj posao, kako nas nijesu učili metodi rada koja odgovara našoj slabosti, mi smo kao ono ľudi koje nage bace u vodu pošto ih nauče plivati s pomoću tikava. Mi ćemo se udaviti, to se razumije po sebi. Mi ne umijemo ni raditi ni htjeti; šta više ne znamo ko

ce nas naučiti da sami vaspitamo svoju voļu. O tome predmetu nema praktične kńige. Mi se onda predamo sudbi i gledamo da ne mislimo na to što smo napustili taj trud. To je suviše teško. Pa onda tu je kavana i pivnica, tu više mañe veseli drugovi. Vrijeme prolazi kako tako . . . .

Takvu kńigu, koju toliki mladići traže mi smo pokušali napisati.

(Nastaviće se).

ОСЈЕНЕ I ПРИКАЗИ.

Осветници. Приповијетка с личкобосанске међе. Написао Никола Станков Кукић — У Загребу. Штампарија К. Албрехта (Маравић и Дечак), 1905. Страна 158. Цијена 1 круну.

Za vrijeme petovjekog ropstva, očite posljedice srpske nesloge na Kosovu, nije bilo gotovo nigdje srpskog kraja u kom je srbin mogao da malo dušom dāne. Teški lanac, te mu je stezao i dušu i tijelo, nije popuštao. Teško je bilo to doba, da je teško i misliti kako srbin još živi. Kô kad se zvijezda otrgne jasnu nebu, tako se je otrzala jadna raja od svog doma — u hajduke. Da, ali to nijesu bili hajduci da robe i pale iz objijesti i iz naslade; to su bili zatočnici bijedne raje — osvjetnici. S vijernom puškom o ramenu i junačkom desnicom na lutu nožu, pod okrišem crne noći, idu ti osvjetnici da razračunaju sa svojim krvnicima, dočekujuć ih u klancima jadikovcima; e da tako bijednoj raji, ako i za čas, odlane u duši, da barem trenut pusti suzi mirno niz obraze.

Ličkobosanska međa po svom položaju nalazila se između dvije vatre. S jedne strane siloviti Turci, s druge lukavi Švabo. Junačkim osvjetnicima trebalo je da izdrže borbu sa obojicom. G. Kukić u svojim Osvjetnicima dosta je dobro iznio taj jad nesrećne raje, a svoje osvjetnike prikazao je onakove, kakvi baš jesu, pa su zato i simpatični. Od kneza Modrića i sina mu Nikole, pa sve do zadnjeg hajduka te ga po imenu ne poznaš, svakoga brzo zavoliš, te ih pri čitaću ove knjige rado pratiš na svim njihovim kretnama, te i nehote s njima dijeliš zlo i dobro. S druge strane ogorči ti se duša, pa ti nikne nekakva osobita mržnja prema onim nesretnicima, koji, samo da dobiju kakvu malu stvar, izdaju jadnu raju, i rade joj glavi; kao n. pr. Devčić i Mesić.

Ko pročita knjigu Osvjetnici, svakako će odmah opaziti, da je sastavljena na podlozi narodnih pjesama i istinitog predaña.

Priповијетка svršava nenadanim preokretom. Omer-beg i Nikola Modrić sretu se sa svojim četama, trčeći i jedan i drugi da pomognu sinovima. Na samom susretu nadu i jedan i drugi svoju djecu mrtve. Taj ih prizor skameni. Omer-beg pruži ruku Nikoli: „Prosti, junače, junačka ti majka! To je nesrećna kletva

s Kosova. Ova nevina, krv djece naše, da Bog dao bila zadna, koja se prolila. *Neka brat brata po krvi poznaje, a ne po vjeri, jer brat je mio koje vjere bio.*

Jezik u osveticima dosta je dobar. Istina da ima mnogo turskijeh riječi i, švapskijeh u srpskoj formi izvedenih; ali opet kad se promisli da ličkobosanska meda obiluje tim riječima, onda se može donekle i to dopustiti, ali ipak moglo ih je biti maće.

Svakako gos. Kukić pokazao je sa svojim Osveticima da ima dosta dara pripovjedača iz narodnog života.

U Dubrovniku.

Ćivo Knimod.

B I L E Š K E.

K N I Ž E V N O S T.

Vaspitañe voļe. — Obraćamo pažñu poštovanim čitaocima na ovo glasovito djelo Jules Payot-a, te smo ga počeli donositi u dobrom srpskom prijevodu i to latinicom, jer je isto djelo već jednom štampano ćirilovicom u prijevodu od gosp. Vase Stajića, ali se o tom prijevodu kritika nije baš povoljno izrazila. Znajući kakvu korist nosi dobra i vaļana kniļa, to ćemo na svrhu ovo djelo oštampati u zasebnu kniļu „Srpske Dubrovaćke Biblioteke“.

* * *

Srpski Kñiževni Glasnik od 16. Januara, osvrćući se na Dubrovnikov članak „Srd“ piše: Na našu biļešku (S. K. Glasnik, 1904, br. 93) u kojoj smo preporučili Srbima dubrovćanima da očuvaju „Srd“ i poslije smrti Fabrisove, „Dubrovnik“ je odgovorio člankom „Srd“. (1905, br. 1.) u kojem je potpuno odobrio naše razloge, samo nam je obratio pažñu na novćane neprilike dubrovaćkog kniževnog lista, na oskudicu (gotovo potpuno odsustvo) preplatnika ñegovih u Srbiji, i preporučio nam da proćitamo članak „Naša narodna uzajamnost“, koji je u istom broju istog lista izašao i u kojem se istiće velika oskudica u kulturnoj i privrednoj uzajamnosti među raznim pokrajinama srpskim. Mi smo proćitali taj članak, upravo oba članka, i kao odgovor možemo dati samo ovo: Mi vrlo dobro znamo svu oskudicu uzajamnosti naše, mi ñu osuđujemo tako isto oštro kao i „Dubrovnik“, mi bi smo sve učinili da ona jednom prestane (prijedlog o opštem zboru nije možda jedan od najrealnijih, uzgred budi rećeno), mi smo zajedno s „Dubrovnikom“ i „Srdem“ tu da žalimo na hrdave prilike i okolnosti, ali ipak mi smo za to da se i naša uredništva kao i uopšte svi javni činioci vladaju po onoj: *fais ce que dois, advienne que pourra.* „Srd“ ima da radi ono što mu je dužnost ma koliko to teško bilo; samo se tako može uspeti, i samo se tako može održati ñegovo uvaženje kod cijelog ozbilnijeg dijela naše publike. — Dodajmo, uzgred i bez naroćitih uvoda, da je među uzrocima koji ćine da broj pretplatnika „Srda“ u Srbiji nije dovoljan, jedan od dosta važnih i taj što je pretplata „Srda“ relativno skupa. Ne kazujemo ovo na pamet nego po iskustvu koje smo imali preporučujući ovaj korisni list našoj publici. „Za 15 franaka u zlatu — tako su nam iz publike odgovarali — mi možemo imati ne „Srd“ nego koji drugi veći srpski časopis“.

L.

* * *

Već je izašla prva sveska Letopisa Matice Srpske za g. 1905 bogata, kao i u vijek, biranom sadržinom. Interesantan je i Pešićev prilog u listu *Оглас Вукова „Рјечника“* u „Laibacher Wochenblatt“-u, samo bi napomenuli, da je K(opitar) taj članak napisao za „Pesterreichischer Beobachter“

(Beč, br. 119 od 20 aprila 1818), pa su ga tek otuda prešampali u „Laibacher Wochenblatt“ (br. 24 od 6 juna 1818). Primjećujemo, da smo i mi taj oglas gotovo u cjenini priopćili u laškom „Srdu“ ujedno s italijanskijem prijevodom F. M. Appendini. Na koncu, da je to Kopitarov članak znao je već Pavao Stamatović, kad ga je s potpisom *Копитаръ унио у Сербскійу Лѣтислицу* (1831, IV, 44).

* *

Kad je o. Frano Marija Appendini štampao svoju srpsku („Illirica“) gramatiku, neko mu je sastavio distih:

Itale, iure doces græcam, slavamque loquellam,
nam tibi græca fides, slavaque rusticitas.

Ko je taj distih napisao, nije poznato, ali biće Jako Bettondi, koji ga je i na srpski ovako preveo:

Lacmanin se učit stavi
grčki i naški, prem podoban
on u srcu Grk je pravi,
a s slovinski' s djelim čoban.

(Rkp. u Maloj braći, vol. 793.)

* *

„Andro Pauli g. Vlahu Mence:

Mož se objesit kako Pišta,
tu karata nema ništa.

Odgovor g. Vlaha g. Andru:

Karata bi bilo išta,
da je objesit, čiji je Pišta.

Budući g. Vlaho Klima Mence jednom konsuo, dogodi se, da jedna kauza nije od njegovijeh kolega hotjela bit osuđena, a to osobito po svjetovañu g. Andra Pauli, s česa se veoma rabijô rečeni g. Vlaho, koji je bio spravan za osudit je za moć imat karate svoga dijela. U tu prigodu S. Andro Pauli učini mu ona pom. dva versa, na koja odgovori mu g. Vlaho. Ima se znat, da Pišta bi jedan kmet kuće Pauli, koji bijaše obješen“ (Rkp. u Mal. braći, 76).

Napomiñemo, da je Andro Pauli poznati pjesnik šaljive „Pjesni više muzike“ (Rad LXXI, 154), a prepjevao je na srpski i pjesmu „Jesu dulcis memoria“ sv. Bernarda (1752), pa mu je I. M. Matei štampao u svojoj knjižici „Srce prisveto Jezusovo“ (Mleci 1783, str. 364).

* *

„Nadgrobnica Lovorka pastijera“
složena od D. Đura Matei.

Vrh mramorne ove stijene,
žestokoga pun nemira,
knjižnozborni skup pastira
neumrle cječ spomene
Lovorkovo piše ime.

Pun smionstva s malom plavi
hvarske vale čime brodi
gospodičnoj u slobodi,
zginu pastir prigizdavi,
ures slavni sej dubrave.

Gospodskoga zrak pozora,
lijep' uľudnos, ľupkos draga,
svijes visoka, ćud priblaga,
razbornoga srca govora,
plemenitos srca vrijedna

i ostale nebrojene

pohvaljene sve kreposti
u najľepši cvijet mladosti,
kć š Ěim bješe sadruŹene,
š Ěim padoše, š Ěim stamĚeše

Blijedu dubje i okoli,
kć svud paziš, o putniće,
prije ga ne bi, sad prem niće,
rijeka od suza ćim se proli
u neplodnoj sej poľani.

Porod tmasti od bolesti |
svjedoćiće dugo vrime
Lovorkovo samo ime,
jak nas moŹe ľuto smesti,
ćim Lovorka spomiĚamo.

— Questo Epitafio fù detto nell'Academia degli Oziosi Eruditi il Di 10 di Gennajo = 1707, facendo li Sig.ri Academici il funerale pel q.m Lorenzo Giugno di Sorgo ConAcademico perito nell'acque di Lesina in Dalmazia, mentre andava per Venezia li 2 Novembre 1706". — (Rkp. Mal. braće, 192).

Pjesma je znatna već s toga, što je, vaľa da, jedini sitniji ostatak, o kojem sigurno znamo, da su ga ćitali na zboru u „druŹini dangubnijeh“.

DRAMAT.

Mjeseca Decembra p. g. glumili su u „Thćatre Antoine“ u Parizu Źekspirovu tragediju „Kralj Lir“. Prijevod je — sasvijem nov — od P. Lotia i Vedel-a; uspjeh velićanstven. Prenosimo Ěekoliko ustćizakć iz ocjene poznatoga dramatskoga kritićara G. Trarieux-a: „Ovaj je Lir bio moguć jedino nakon revolucije u kniŹevnosti i u francuskom ukusu. Da ga pripravi; trebalo je historićko ćustvo, Taine i Renan, naturalistićka vojua, Zola, ľubav za silom, Ibsen i Tolstoj.... Trebao je nakovći i mlat velikoga Flaubert-a, da sastuće jezik prevodilacć, u isto doba muzikalan i taćan..... Novi duh — realizam — poslije klasicizma i romanticizma usugjuje se mjeriti diva i mjeriti sebe pred Ěim. I on se pokazao vrstan da ga pretoći vaskolik kakav je. To je divotna tećevina..... Ne zborim ovdje vaľda o glumcima, ... već o dubokom razumijevću teksta biva Źekspirskog duha.“ — Kritićar opisuje utjesak na publiku, kad je pala zavjesa posljedĚeg ćina, pa završuje: „U tijem ćasovima ćovjek se tješi da je dramatski kritićar, te se sjeti, da je katkada Umjetnost ľepša od Źivota. To je vrlo rijetko; ali je ta rijetkost uprav ono što daje cijene ľepoti.“

PROSVJETA I ZNANOST.

Srpski i hrvatski kurs u Pragu. — Srpsko akademsko druŹstvo „Šumadija“ i hrvatsko „Hrvat“ u Pragu uzeli su zajednićki stan, da bi mogli sloŹno raditi na pitaĚu srpsko-hrvatskog zbliŹeĚa. Oba su druŹstva uvela kurs za ućeĚe srpskog jezika, te je na taj naćin braći Ćesima pruŹena zgodna prilika, da lako nauće naŹ jezik i da se upoznadu sa prilikama naŹega naroda.

Na Lisoj Gori kod Beča u ondašnjem hramu podignuta je spomen-ploča Janu Pobjescome, pobjediocu turaka.

* * *

Hemičar G. Bertrand izveo je iz oskorušina soka novu vrst šećera, kome je nadenuo ime sorbierita. To su prizmatični léci, te se u vodi brže rastapaju nego li obični šećer, a tope se i ako su prosto izloženi vlažnome vazduhu. Koje će mjesto u ekonomiji zauzeti ovaj novi šećer to će izpraviti pokusi, što se njim čine.

* * *

Braća C. H. i L. Bastien uče fenomene rasta i težine ljudskoga tijela. Interesantne rezultate, do kojih su došli objelodani su tu nedavno. Četiri su periode oni vele — u kojijem težina ide na više ili na mañe, i to brže nego li rãst: I) od 9 mj. do 1 god., II) od 1 god. do 13 god., III) od 13 god. do 30 god., IV) od 30 god. do smrti. U ovoj posljednoj periodi rãst su i težina konstantni, pak onda padaju. Njihov je maximum okolo 30 god. Opadañe težine žive materije pripisuju učeni francuzi smañeñu energije nekijeh kataliznijeh kvasova u organizmu. I tako se problemat senilnosti prikazuje u sasvim drugome svijetlu, zahvale hemiji i općoj biologiji.

* * *

U leipzigskoj reviji „Die Grenzböten“ Karl Boehrig piše „Povjest ñemačke narodne himne“. Vaļa priznat, veli on, da je ta himna dosadna. Ingleska himna „God save the King“ datuje od god. 1745, a pruska od god. 1793. Sastavio je B. G. Schumacher ili bolje: kompilovao je, te je ona dvostruki plagijat: melodija je ukradena Ingleskoj, a riječi Danskoj. Svaka kraļevina i vojvodina u ñemačkoj ima svoju zasebnu narodnu himnu.

* * *

Poznati lalijaoski maestro, g. Pucini, radi oko jedne nove opere „Esmeralda“, erpene iz N. Hugo-ova romana „Notre-Dame-de-Paris“. Libretto je od Giocosa i Illica.

* * *

Maioruski kniževnik J. S. ñečuj-Leviciki, proslavio je 35-godišnjieu svoga rada.

* * *

F. V. Ovsjanikov. — Ruski svijet proslavio je 50-godišnjicu naučnog rada glasovitog ruskog bijologa, F. V. Ovsjanikova.

IZLOŽBE I KONGRESI.

Ibersko-amerikanska sveza spravļa za god. 1908 izložbu Špañolske i ñezinih nekadašnjih kolonija.

* * *

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

U St. Lonis-u među ostalijem izložbama, bila je i izložba govora, 128 svjetskih učeñaka dokazivali su napredak znanosti od nazad 100 godina. Svaki je od njih dobio 500 dolara za besjedu od $\frac{3}{4}$ ure.

* * *

Kongres južnoslovenskih pravnika. — Na predlog dr. Derenčina, spravlju Zagrebački pravници kongres južnoslovenskih pravnika u Zagrebu. Na kongres će se pozvati i pravници iz Srbije i Bugarske. Poznati novelista Šandor Dalski (Luba Babić) pregovaraće sa Beogradskim i Sofijskim pravicima o njihovom saučešću.

RAZNO.

Umnažanje ludaka u Čikagu. — Dr. Podstata, upravnik čikaške ludnice iznio je statistiku ludaka u Čikagu. Po noj u Čikagu na svake 150 duša otpada po jedan ludak. Za posljednih 50 godina učetverostručio se broj ludaka u Čikagu, razmjerno prama pučanstvo. Uzrok je tomu zlatna groznica. I muško i žensko radi upravo do iznureñia, samo da zaradi više dolara. Od takvih roditelja radaju se slaba djeca. Uz to još dolazi nervozni i burni život grdnog grada. To su po mnijeñu autoriteta glavni uzroci umnažavanju ludaka.

* * *

Koliko ima novca na svijetu? — Statističari su izračunali, da u cijelom svijetu ima u saobraćaju 33 milijarde kruna, i to 16 milijarada u zlatu a 17 u srebru. Od toga se opet novca godišnje izliže u vrijednosti do 20 milijuna kruna.

* * *

Jaja za Englesku. — Engleska najviše uvozi kokošija jaja. Prošle godine uvezla je 2000 milijuna jaja u vrijednosti 160 milijuna kruna, Rusija najviše izvozi jaja za Englesku, zatim Danska, Nemačka, Belgija, Francuska.

* * *

Alkoholizam i brak. — Do zanimivijih i poučnih zaključaka došao je jedan naučeñak u Parizu. On je učinio upoređenje sa potomstvom od 81 porodice, u kojoj su roditelji (osobito muž) bili pijanice, sa potomstvom 245 umjerenih porodica, a s njima je sranio i potomke od 76 tuberkuloznih porodica. Na žalost pijanice imaju srazmjerno najviše djece, mnogo više nego zdravi i umjereni ljudi, ali se ta pojava može smatrati degeneracijom. Mnogo veći dio djece alkoholnih roditelja, propada i umire mnogo ranije, nego što je slučaj kod porodica umjerenih i jektičavih. Djeca roditelja alkoholičara umiru najviše od tuberkuloznog zapaleña moždane opne. Pored te bolesti umire najveći procenat djece roditelja pijanaca još i od ovih bolesti: od grčeva, od dječije urođene slabosti i zapaleña crijeva. Dakle najgori je otrov za porodicu prekomijerno upotrebljavanje rakije, vina i piva.

Radna mozga i ljudski vijek. — Dr. Dukey pokušao je da statističkim putem izračuna, kolika je obično napetost radne čovječjeg mozga u različitim periodima života. Najbolje mu je pošlo za rukom da ustanovi, što bi se moglo od mladosti u tom pogledu zahtijevati u prva dva decenija života. Polazeć sa tog gledišta, da i mozak kao i mišice postepeno razvijaju svoju djelatnost primijernim vježbanjem, dolazi Dukey do tvrdnje, da mozak može oslabiti uslijed prenaporna naprezañna. Da uzmogne dobiti jednu mjeru, da li zbiļa škole preterećuju nima povjerenu mladost, pokušao je da ispitiva i istražuje duševnu radnu mladih djevojčica. To mu je istraživanje dalo slijedeće brojeve, kao tačnu mjeru radne mozga u različitim godinama mladosti: od 5 do 8 god. sedmično 12 sati, od 8 do 10 god. 18 sati, 10 do 12 god. 21 sat, 12 do 14 god. 25 sati, 14 do 15 god. 30 sati, 15 do 16 god. 35 sati, 16 do 17 god. 40 sati, 17 do 18 god. 45 sati, 18 do 19 god. 50 sati. Ako ovi brojevi odgovaraju tačnosti, onda i najuredenije škole preterećuju učenice, osobito za prvih godina.

* * *

Iz povijesti debljine. — Negda je u Rimu dugo vremena bila u narodu obična riječ: „debeo kao Lav X.“ Po tome bi izgledalo, kao da je taj papa bio neobične debljine. Koliko je baš težio ne zna se sigurno, ali se za to stalno zna za nekoliko Engleza, koji su u tom pogledu bili pravi kolosi. Edward Bright, kad je god. 1750. umro u 30. god. života, težio je 250 kilograma; a ostavio je šestoro svoje djece. Ali rek' bi, da je odnio rekord neki Englez Daniel Lambert, rođen u Leicester-u god. 1770. Kad mu je bilo 23 god. težio je ravnih 300 kilograma.

* * *

Influenza. — Influenza je zimi god. 1889. preko Sibirije poplavila čitavu Evropu kao epidemična bolest, te se je držalo, da je to nekakva nova bolest, pošto za više od trideset godina nije se pokazala slična epidemija u većem obimu. Kasnije se počelo istraživati postanak influenze, te se ustanovilo, da je još u 14. vijeku vladala jedna zaraza, koja je bila slična, uprav jednaka ovoj bolesti. Obično ime te bolesti bilo je „kijavica“ (Grippe); dočim su istu bolest na koñima zvali influenza. Kako je postalo ime kijavica, ne zna se tačno, ali ipak o tom donosi „Gazette Medicale“ zanimivo saopšteñe. God. 1776 izašla je jedna francuska lakrdija s natpisom „La Grippe“, te je ovaj svoj natpis isticala kao nešto nova. Jedna osoba o ñoj kaže: „Neka me kuga dopane, ako ja poznam ovu bolest, koja ima tako čudno ime. Sve što ja o ñoj znam, to je, da prouzrokuje kašal, i da pruža lekarima, kirurgima i apotekama dobru zaradu“. Ta osoba bio je jedan lekar. Lakrdija je postala prilikom velike zaraze kijavice u Parizu god. 1776, te je jedan liječnik nudio 400 Pfunda onoj osobi, koja bi mu mogla dokazati, da nije trpila od te bolesti. Lakrdija se nije nikada prestavljala. — U najnovije vrijeme kijavica je opet predmet o kom se mnogo prepiru, a osobito u krugovima akademije liječništva. God. 1892. otkrio je Pfeiffer bacil za koga se misilo da je uzrok influenze, ali su pariški lekari bili drugog

mnjeđa. Dva istražitelja upozorili su na zadnjoj sjednici akademije, da oni nijesu nikada dosični bacil mogli naći u izmetu onih te boluju od kijavice, ali da su našli drugih bacila. Na temelju toga oni se prepiru i tvrde, da mora biti jedan drugi, osjbiti bacil za kijavicu. Jedan drugi lekar tvrdi opet, da je kijavica posljedica djelovađa od više klica bolesti, a od njih t. zv. pneumokokkus najviše djeluje. Dr. Berger je mnjeđa, da je u opće nemoguće utanačiti što je kijavica, jer je to bolest, koja nema naročutih oznaka. Prama svim ovim mnjeđima današnja istraživađa stoje sasvim protivno.

NOVE KŃIGE.

Izašle su iz štampe 91. i 92. sveska (I i II-i broj za god. 1905.) „Male Biblioteke“. — U 91. svesci štampane su pripovjetke Dragutina J. Ilijća: „Božična legenda“ i „Zvona“. U svesci 92. štampane su „Srpske narodne pripovjetke“ od Jeremije Obrad. Karadžić-a. Te su pripovjetke preštampane iz kalendara „Takovac“ za god. 1869, što ga je uredio i izdao poznati Jeremije Obrad. Karadžić. Preštampanje ovih pripovjedaka ima za sebe dosta vrijednosti, i s toga što se do sada, koliko je poznato, nijesu preštampane, a drugo što su te pripovjetke u „Takovcu“ štampane bez potpisa, te se mora zaključiti, da ih je sakupio sam Jeremije Karadžić. — Uz ove dvije sveske izašao je „Prijegled“, prilog „Male Biblioteke“, broj I II.

Из мѡга села, цртице и приповијести; написао Стево Јањетовић, Стр. 88. Цијена? У Новом Саду. Штампарија Ђорђа Ивковића.

Има ли злу лека? од Павле Аршинов-а. Друго издање допуњено. У Загребу; штампано у Српској Штампарији. Цена 1 круну.

Др. Миленко Матерни дјечји лекар: Дијагноза и Серотерапија код дифтерије. Прештампано из „Срп. Архива за цјелокупно лекарство. Београд 1904. Штампано у државној штампарији краљевине Србије.

Осветници. Приповјетка с личкѡсанке међе. Написао Никола Станков Кукић. У Загребу 1905. Штампарија К. Албрехта (Маравић и Дечак).

Тих. Остојић. Српска књижевност од велике сеобе до Доситија Обрадовића. Ср. Карловци Срп. Манастирска Штампарија 1905.

